

2024/2025

CKV GIDS

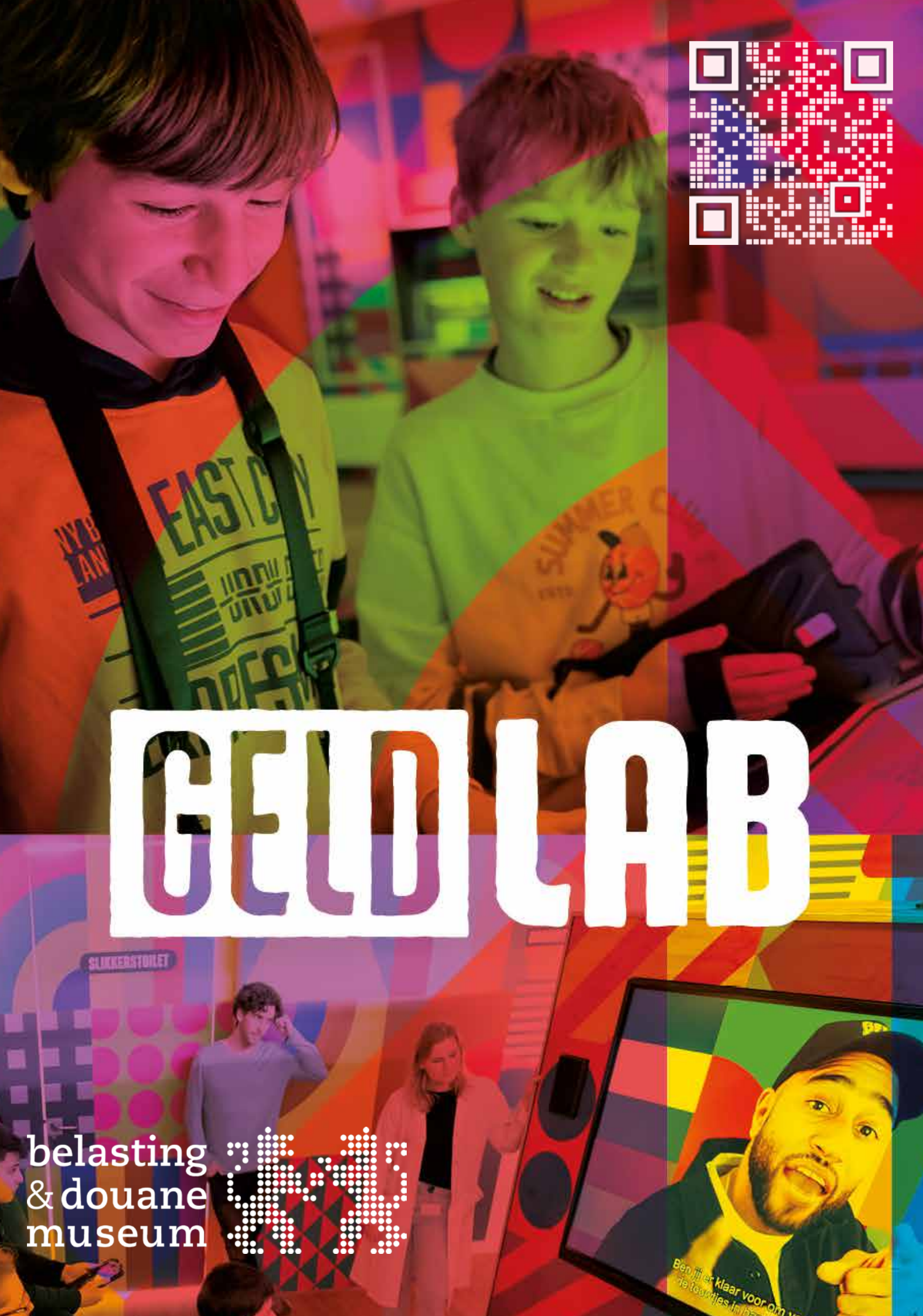
AI: geen bedreiging,
maar extra
gereedschap

**STRUCTUREEL
SAMENWERKEN**
aan kunsteducatie

REFLECTEREN
in CKV onderwijs

RESIDENTIE ORKEST

Interactieve workshops:
meedoen en muziek maken!

BIJ DE VOORKANT

RESIDENTIE ORKEST

LAAT NIEUWSGIERIGHEID EN CREATIVITEIT DE VRIJE LOOP

Met een opvallend breed educatief aanbod wakkeren onze bevlogen musici de nieuwsgierigheid van leerlingen aan. We verbreden hun muzikale kennis, leren ze nieuwe vaardigheden en stimuleren hun creativiteit. Geregeld kruipen introverte leerlingen tijdens onze lessen uit hun schulp en durven de stoere jongeren hun gevoelige kant te tonen. We bieden zowel grotere projecten als losse lessen, met activiteiten op of buiten school. Bovendien kun je kiezen uit een kant-en-klaar of een volledig op maat gemaakt programma. Onze professioneel getrainde musici moedigen de leerlingen aan om hun nieuwsgierigheid en creativiteit de vrije loop te laten. De workshops zijn altijd interactief: geen lezingen maar meedoen en muziek maken! We geven zowel workshops op

school als op locatie, bijvoorbeeld bij de repetitie van het orkest, in het theater en zelfs in het Kunstmuseum. De workshops zijn eenvoudig en het hele jaar door aan te vragen via residentieorkest.nl/educatie.

Colofon CKV Gids 2024-2025

Een jaarlijkse informatieve uitgave voor betrokkenen bij het CKV-onderwijs. De CKV Gids wordt gratis verspreid onder docenten CKV, OBD's, Nederlandse gemeenten, cultureel adviseurs en bemiddelaars en andere personen en instanties die hebben aangegeven de gids te willen ontvangen.

Redactie
Christine Dirkse,
Marco van de Wetering

Met medewerking van S. Dijkstra, C. Dirkse,
M.T. van de Kamp, R. L. Szarzynsky, E. Weerstra
en vele anderen.

Advertenties
Acquisitium
Bertel Ingmar Bertelsen
030-8906667
bertelbertelsen@acquisitium.nl

Vormgeving
Origin Marketing Groep
Martine van der Peijl
www.originmarketing.nl

Foto voorkant
Residentie Orkest,
fotografe Manon van der Zwaal

Nabestellen
De CKV Gids 2024-2025 kan voor €8,95
worden nabesteld bij de uitgever.

Uitgever
Insite Media
Postbus 209
3770 AE Barneveld
bureau@insitemedia.nl

Niets uit deze uitgave mag worden
gepubliceerd of vermenigvuldigd zonder
uitdrukkelijke toestemming van de uitgever.
Alhoewel deze uitgave met de grootst
mogelijke zorg is samengesteld, kunnen aan
deze uitgave geen rechten worden ontleend.

Copyright 2024 Insite Media
ISSN 1879-4017

blz.12

Burgerschap en CKV ALS ÉÉN VAK

blz.38

LEREN OVER VAKMANSCHAP in het Rembrandthuis

belasting
& douane
museum

AI: GEEN BEDREIGING, MAAR EXTRA GEREEDSCHAP

Door: Christine Dirkse

ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI) IS NOG VOLOP IN ONTWIKKELING, MAAR NU AL NIET MEER WEG TE DENKEN UIT HET DAGELIJKS LEVEN. VER VAN JE BED? NEE. VEEL LEERLINGEN MAKEN AL DRUK GEBRUIK VAN CHATBOTS ALS CHATGPT OM HUN VERSLAGEN TE SCHRIJVEN. EEN BEDREIGING? NIET PER SE. STERKER NOG, JE KUNT HET UITSTEKEND INZETTEN IN JE LESSEN CKV OM CREATIVITEIT EN KRITISCH DENKEN VAN LEERLINGEN TE BEVORDEREN.

‘AI heeft geen bewustzijn. Het is een gereedschap, dat de mens dient’, schrijven Barend Last en Thijmen Sprakel in hun boek Chatten met Napoleon. Werken met generatieve AI in het onderwijs. En, zo vervolgen ze geruststellend, ‘Docenten blijven cruciaal in het onderwijsproces en het is belangrijk voor hen om de realiteit en de beperkingen van AI te begrijpen. Ze spelen een sleutelrol bij het begrijpen, contextualiseren van informatie en het begeleiden van hun studenten.’

BASISBEGRIIP VAN AI

AI werkt door middel van algoritmen: een reeks stapsgewijze instructie die een computer doorloopt om een taak uit te voeren. Daarbij ‘leert’ de computer door een grote dataset van teksten. Als je de computer vraagt antwoord te geven op een simpele vraag als: wat is de Martinikerk?, dan zoekt de computer overal in de database naar de combinatie van deze woorden en geeft als antwoord de tekst die het vaakst na deze woorden volgt. Zo is AI uitstekend in staat om uit teksten nieuwe teksten te maken, maar daarbij mist de creativiteit.

AI ALS GEREEDSCHAP, GEEN VERVANGING

In het boek Chatten met Napoleon van Barend Last en Thijmen Sprakel vergelijken de auteurs AI met een truckendoos van een goochelaar. De doos zelf kan geen truck uitvoeren, en ook de attributen in de doos niet. De goochelaar gebruikt de attributen alleen om een goocheltruc uit te voeren. Zo zien de auteurs AI ook: attributen die mensen kunnen gebruiken om iets te genereren, niet als vervanging van die mens.

BEELDEN MAKEN IN DE CKV LES

AI kan dus goed bestaande ideeën combineren. Daarmee maakt AI geen supercreatieve beelden. Toch kun je AI goed inzetten in je les. Bijvoorbeeld om verschillende stijlen te onderzoeken. Hiervoor kun je een beeldgenerator inzetten, bijvoorbeeld in Canva of Pixelbay. Bij AI werk je met prompts: een opdracht die het systeem vervolgens moet uitvoeren. Hier kun je leerlingen mee laten experimenteren. Probeer maar eens het verschil tussen de prompt: ‘Foto van een kerktoeren’ of ‘foto van een kerktoeren met zonsondergang’

Afbeeldingen gegenereerd met AI-generator van Depositphotos.com

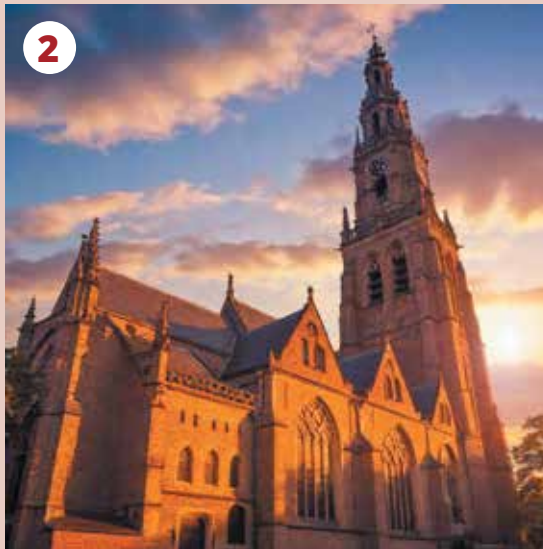
Foto 1: Prompt: kerktoeren in nederland met ondergaande zon realistische foto met vogelperspectief

Foto 2: Prompt: kerktoeren in nederland met ondergaande zon realistische foto met breed panoramabeeld

Foto 3: Prompt: schilderij kerktoeren in nederland met ondergaande zon in de stijl van Picasso

Foto 4: Prompt: schilderij kerktoeren in nederland met ondergaande zon in de stijl van Rembrandt

ALGEMENE UITGANGSPUNTEN BIJ BEELDGENERATIE

Er gelden een aantal uitgangspunten bij het maken van prompts voor beeldgeneratie:

- Wees specifiek: noem details van objecten, stijl, perspectief etc kort en bondig, gescheiden door een komma.
- Gebruik duidelijke taal; soms maakt woordkeuze echt verschil, ook hier kun je leerlingen mee laten experimenteren (bijvoorbeeld: varieer woorden als groot, enorm en gigantisch).
- Experimenteer met verschillende benaderingen; maak verschillende prompts om te ontdekken welke het beste oplevert wat je wil maken
- Kies een balans tussen specifiek en creatief: als je te specifiek bent, geef je weinig ruimte voor ‘creativiteit’ van het systeem, maar als je niet specifiek genoeg bent, krijg je niet het beeld waar je naar op zoek bent.
- Geef ook de verhouding aan van het beeld wat je wil krijgen: de aspectverhouding kun je wijzigen met de parameter ‘--ar’. Bijvoorbeeld: ‘Een foto van een kerktoeren --ar3:4’ levert een afbeelding met de verhouding 3:4.

(bron: Chatten met Napoleon, Barend Last en Thijmen Sprakel).

of ‘foto van een kerktoeren met zonsondergang vanuit vogelperspectief met zicht van bovenaf’ of juist ‘foto van een kerktoeren met zonsondergang in breed panorama’. Of vervang de foto eens door waterverfschilderij, aquarel of potloodtekening. Of noem er een stijl bij: in de stijl van Rembrandt. Ook het kleurenpalet, de sfeer en textuur zou je kunnen specificeren. Zo kun je leerlingen laten experimenteren met verschillende perspectieven, stijlen, settings etc.

DE ROL VAN DE DOCENT

AI maakt dat er nieuwe interactievormen mogelijk zijn tussen docent, leerling en de technologie. Kon een leerling tot nu toe input geven door typen, klikken en slepen, in de toekomst kan je dankzij de AI ook tegen de computer spreken, kun je input tekenen en kan de computer beeld en video analyseren. De technologie maakt meer geautomatiseerde ondersteuning van leerlingen en docenten mogelijk, kan adaptieve opdrachten geven en dus aanpassen aan het niveau van de leerling, patronen in opdrachten analyseren en zo meer geautomatiseerd nakijken, gesprekken met de

leerling voeren en leerlingen echt begeleiden in hun leerproces. Dat maakt dat technologie op veel meer verschillende manieren ingezet kan worden bij het leerproces: als tutor, coach, mentor, temagenoot, hulpmiddelen, simulator en student (mollic & Mollick, 2023 in Last & Sprakel, 2023).

KRITISCH KIJKEN

AI kan veel, maar is nog lang niet feilloos. Gelukkig maar, want hoe beter AI wordt, hoe lastiger het is om echt en nep van elkaar te onderscheiden. Maar omdat AI bestaande teksten of afbeeldingen probeert te combineren tot een nieuwe tekst of afbeelding, gaat er in de details nog wel eens iets fout. Zo blijkt AI slecht in foto's met mensen erop; dat is vooral goed te zien bij handen en gezichten. Zo is onderstaande foto gemaakt met Depositphotos.com met als prompt: groepsfoto met bill clinton, koning willem alexander en koning wilhelmina. Het is vrij eenvoudig te zien dat dit geen realistische foto is, niet alleen vanwege het tijdsverschil in wanneer deze mensen leefden, maar ook vanwege hun handen en gezichten.

IS JOUW PWS € 1500 WAARD?

PROFIELWERKSTUK INZENDEN
TOT 1 MRT 2025

VOOR VMBO, HAVO EN VWO
RIJKS MUSEUM.NL/PWS

RIJKS MUSEUM

FOUNDER HOOFDSPONSOREN   MEDE MOGELIJK GEMAAKT DOOR IN SAMENWERKING MET

Bijscript: Gemaakt met depositphotos.com. Prompt: Groepsfoto met Bill Clinton, Koning Willem Alexander en Koningin Wilhelmina.

Het is dan ook van belang dat leerlingen kennis maken met AI maar direct ook kritisch hierover leren te denken. Aleksandr Tiulkanov maakte in 2023 een handige richtlijn om je af te vragen of het veilig is om AI te gebruiken voor een bepaald doel. De belangrijkste vraag die je jezelf moet stellen: Maakt het uit of de output die ik van AI krijg, waar is? Zo niet, dan kun je AI zonder meer gebruiken. Dus voor een afbeelding bij dit artikel is het gebruik van AI geen probleem, terwijl het gebruik van AI bij een nieuwsbericht minder wenselijk kan zijn, omdat mensen iets voor waar aannemen bij een nieuwsbericht terwijl het dat niet is. Als het wel uitmaakt of het waar is, kun je je afvragen of je zelf de

kennis hebt om na te gaan of de output waar is. Dus laat je een tekst schrijven door AI over iets waar je niets over weet, dan is het niet verstandig om die tekst in te zetten, omdat je niet weet of de informatie wel klopt. Maar gaat het over iets waar je veel over weet, dan kun je AI de tekst laten schrijven en het zelf eventueel te

wijzigen. Je moet dan dus wel goed nagaan of de tekst klopt. Ook is het netjes om te controleren of er wel correcte bronvermelding bij staat; AI heeft regelmatig de neiging om bronnen te gebruiken zonder bronvermelding, waardoor je plagiaat pleegt als je het publiceert.

BRON EN MEER INFORMATIE

Een groot deel van dit artikel is gebaseerd op het boek *Chatten met Napoleon*. Werken met generatieve AI in het onderwijs, van Barend Last en Thijmen Sprakel (2023, uitgeverij Boom). Dit boek geeft nog veel meer informatie over je rol als docent en de inzet van AI in je onderwijs, ook bij het werken als docent: AI kan ook helpen met het genereren van powerpointspresentaties, het maken van exittickets, samenvattingen en toetsvragen, om maar eens wat te noemen. Voor meer informatie verwijzen we dan ook naar dit boek.

DE TOEKOMST VAN KUNSTHARTEN....

Ieder jaar na de diploma-uitreiking wandel ik de school uit met een beetje een lege-nest-gevoel. Ik heb ze allemaal mee begeleid naar de eindstreep, ze gaan op weg naar een mooie toekomst. Geweldig toch? Maar ja,...ik ga ze echt missen, ze waren zo'n leuke groep enthousiaste leerlingen. Ik moet dan ook weer aan voorgaande jaren denken, aan alle leuke leerlingen die ik in de loop van 30 jaar onderwijs op weg heb zien gaan naar een mooie toekomst.

Omdat ik veel met de trein reis, kom ik er gelukkig op gezette tijden altijd wel eentje tegen en hoor dan veel verhalen over de studie en ook veel fijne herinneringen aan school. Daarnaast verneem ik via LinkedIn nog wat verschillende oud-leerlingen zoal doen. Zo leuk om hen af en toe voorbij te zien komen met nieuws over wat ze aan het doen zijn. Een aantal van hen was aanwezig bij mijn promotieonderzoek, waaronder twee ontzettend gemotiveerde leerlingen die ik vier jaar in mijn klas gehad heb. Annemijn en Sophie. Ik zie hen nog voor me na de diploma-uitreiking, terwijl ze mij schaterlachend een cadeau aanbieden: een echte Mona Lisa (van 20x30 cm) ingelijst in een gouden baroklijstje. Ze kwamen in de derde klas in mijn les en ik merkte meteen dat dit wel heel zelfstandige en creatieve leerlingen waren. Ze kwamen met bergen prachtige ideeën aanzetten en konden die ook nog eens heel goed uitvoeren! Annemijn en Sophie sprokkelden in de bovenbouw het kunstvak en deden dat met verve. Ook de twee zusjes van Annemijn waren kunst-talenten en kreeg ik daarna nog in de les.

Nadat Annemijn en Sophie hun diploma gehaald hadden, hielden we contact via LinkedIn en hoorde of zag ik hen soms nog bij het Nieuwjaarsconcert op school of een andere culturele activiteit. Beiden studeerden ze medicijnen. Van Annemijn ontving ik eens een berichtje dat ze tijdens haar studie naar India geweest was en daar zo'n bijzondere stad had gezien. Die deed haar denken aan de kunstlessen. Het was de stad Chandigarh waar Le Corbusier veel voor ontworpen heeft. Zo leuk om te zien dat de studie medicijnen haar toch weer in de buurt van de kunst bracht. Tijdens mijn promotieonderzoek naar creativiteit waren Annemijn en Sophie aanwezig, beiden al ver op weg met hun studie. Sophie werd huisarts en Annemijn ging promoveren. Dit jaar kreeg ik een uitnodiging voor de promotie van Annemijn. Wie schetste mijn verbazing....

Annemijn deed promotieonderzoek naar de toekomst van kunstharten. Ja echt! Onder toezicht oog van haar promotor, prof. dr. Kluin, wilde Annemijn onderzoeken of kunstharten, die nu van metaal zijn ook van zachte materialen gemaakt konden worden met een laagje levende cellen, een studie naar 'hybride harten'. Ze maakte een prototype met de naaimachine (!), en haar promotor vertelde dat zij nog nooit zoveel bonnetjes had gezien van Hornbach en Hema bij een promotieonderzoek. Tijdens het lekenpraatje zag je het zacht kloppende kunsthart van Annemijn en collega-onderzoekers*. Het proefschrift bleek helemaal een verrassing: dat was prachtig geïllustreerd met lino'sneden van de hand van...jawel hoor, Annemijn zelf! Ik vond dat zo'n mooi voorbeeld van hoe een kunstvak van levenslange waarde kan zijn en dat met het kiezen voor een beroep als arts of onderzoeker, dat zeker niet betekent dat je je artistieke creativiteit in de wilgen hoeft te hangen. Een echt hybride kunsthart.....dat klopt!

DE CEEK-A-VEEJUB

*https://ntr.nl/Focus/287/detail/Zacht-robothart/VPWON_1353475 (op 9.25min).
De Nederlandse samenvatting: https://pure.uva.nl/ws/files/152145827/Chapter_10.pdf

DESIGN MUSEUM DEN BOSCH

Schuldig Design

mit dem Volk

Boek de museumles
Ontdek de complexe design
aan de hand van

Schuldig design in de klas.
geschiedenis van het Derde Rijk
museale objecten

schuldig design .nl

fonds mondiaal fonds

TEYLLERS

Yalla Yalla! Zie je in Egypte

BEZOEK MET JOUW CKV-KLAS DEZE TENTOONSTELLING EN PODWALK INEEN.

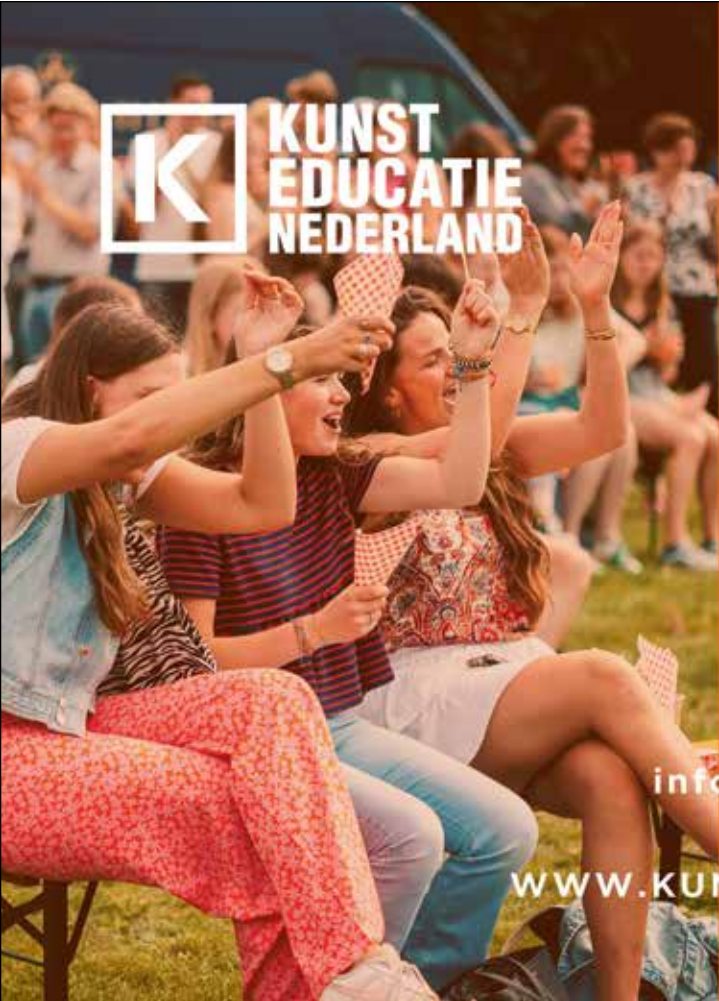
Reis in het oudste museum van Nederland naar 19de-eeuws en hedendaags Egypte. Een coproductie met scenograaf Theun Mosk, de Egyptisch-Nederlandse acteur en theatermaker Sabri Saad El-Hamus en prijswinnend podcastmaker Tjitske Mussche.

Meer informatie:

EXCLUSIEF OP MAANDAGEN TUSSEN NOV 2024 EN FEB 2025.

OUDESTE MUSEUM VAN NEDERLAND

VRIENDENLOTERIJ HET CULTEURFONDS

**KUNST
EDUCATIE
NEDERLAND**

bandproject
festival op school
cultuurdag xxi
teach the teacher
herman brood project
workshopreeks
en nog veel meer

Kunsteducatie Nederland regelt
cultuureducatieprojecten van A tot Z.
Tijdens onze projecten tref je
innovatieve workshops, toffe
presentatievormen en de leukste en
beste workshopleiders!

info@kunsteducatienerland.nl
06-30414189
WWW.KUNSTEDUCATIENERLAND.NL

**Nationale
Opera
&
Ballet**

**Laat
je
roeren!**

Wij verheugen ons erop om
uw leerlingen ook dit schooljaar
weer in beweging te brengen
en te ontroeren met zang, dans,
muziek en theater!

Opera en ballet beleven in ons theater
In ons CKV-programma kunnen scholen
voor een zeer voordelig tarief naar de voor-
stellingen in ons theater, goed voorbereid met
lesmateriaal en een activerende workshop.

Workshops, rondleidingen en projecten
Van een crash course opera tot je eigen
dansvoorstelling maken op school – bekijk
ons aanbod van workshops en projecten
waarmee we leerlingen van alle niveaus het
plezier van zang en dans laten ervaren.

Scan voor meer info de QR-code of kijk op
operaballet.nl/voortgezet-onderwijs

AMAR EL AJJOURI: “HET DRAAIT OM BOEIEN EN BINDEN”

“Niets is moeilijker dan het spelen van een schoolvoorstelling.” Acteur Amar El Ajouri kan het weten. Als drijvende kracht achter theaterplatform PH Neutraal reist hij al jaren langs scholen, nu bijvoorbeeld met de voorstellingen Ali en Spot. “De leerlingen hebben niet om je gevraagd, krijgen het idee dat ze iets wordt opgedrongen. Om ze dan toch te boeien, dat is kunst.” Maar hoe doe je dat precies?

Het was in de burgklas. De piepjonge Amar El Ajouri betrad voor het eerst een podium. Hij playbackte Purple Rain, de monsterhit van Prince. “En ik eindigde als laatste...” Hij vertelt het met een glimlach, want inmiddels verdient hij zijn brood als acteur, comedian en trainer. Die disciplines bundelt hij onder de noemer PH Neutraal. Samen met zijn team van spelers en trainers reist hij langs scholen om voorstellingen te spelen of workshops te geven. Hun doelgroep is breed. Voor leerlingen spelen ze de voorstellingen Ali en Spot en geven ze intieme workshops in de klas. Daarnaast richten ze zich ook op volwassenen. Voor docenten spelen ze interactieve scènes over onderwerpen als macho gedrag en straatcultuur. Ouders bereiken ze met theatervoorstellingen over opvoeden in deze tijd.

Maar voor wie ze ook spelen, er is één verbindende factor: Humor. De lach blijft een effectief middel om het publiek te bereiken. Zeker jongeren. Een aantrekkelijke vorm dient de inhoud, weet El Ajouri. “Het draait om boeien en binden. Vroeger vond ik statistiek leuk. Het lijkt een slaapverwekkend vak, maar onze docent maakte er een heel spektakel van. Met alleen een saai verhaal hou je de aandacht niet vast.” Daarom worden grappen, typetjes en overdrijving ingezet om serieuze thema's aan te snijden: gedrag, omgangsvormen, diversiteit.

Deze stijl vind je zowel terug in de workshops als in de voorstellingen, Ali en Spot. “In die eerste draait het om burgerschap. Hoe gaan we met elkaar om? Er zit muziek in, spoken word, rap. Spot heeft een ander karakter. Die voorstelling gaat over identiteit en de keuzes die je maakt binnen vriendschappen. Hoe blijft je overeind als de druk om ‘mee te doen’ steeds groter wordt? Spot is meer verhalend dan Ali. Het gaat richting toneel, maar het blijft comedy. Na afloop van beide voorstellingen volgt er een groepsgepraak. Ook zijn er lesbrieven. Wij willen iets aanwakken, in de hoop dat het thema op de agenda blijft.”

El Ajouri heeft met zijn werk ook nog een andere doelstelling: “Ik hoop dat de jongeren ook ‘n beetje worden besmet met kunst. Veel leerlingen krijgen theater niet van huis uit mee. Als ze het dan via school ontdekken en ze vinden het ook nog leuk, dan is onze missie helemaal geslaagd”.

Achteraf komen ze ook wel eens naar me toe. “Meneer, u bent echt soldaat!” Daarmee bedoelen ze dat ik bepaalde dingen durf te zeggen. En soms zit er eentje tussen die denkt: “Hé, dat is iets voor mij!” Waarom ook niet? Het is dat jochie dat laatste werd bij de playbackshow ook gelukt.

MEER INFO

- www.amarspeelt.nl
- www.phneutraal.nl

BURGERSCHAP EN CKV ALS ÉÉN VAK

ANNO 2024 IS BURGERSCHAP EEN VERPLICHT VAK OP MIDDELBARE SCHOLEN. VEEL DOCENTEN WORSTELLEN MET DE INVULLING ERVAN. HET LIJKT EEN MOOIE OPLOSSING OM BURGERSCHAP TE INTEGREREN MET CKV. MAAR HOE ZORG JE ALS DOCENT ERVOOR DAT DEZE VAKKEN OP EEN LEUKE EDUCATIEVE MANIER SAMENGAAN?

Tekst: Rosa Lee Szarzynski • Beeld: Jelle F. Post

Anne Graswinckel – schrijfster van de Verdwaaalatlas en programmamaker bij triënnale Arcadia – ontwikkelt lesmethodes op het gebied van kunst, waarbij ze ook burgerschap betreft. Ze is er voorstander van om voorbij de lesboeken te kijken en verder te kijken dan alleen kennis van feitelijkheden als: uit hoeveel leden bestaat de Tweede Kamer? Ze pleit ervoor dat leerlingen juist actief aan de slag gaan. Kunst is volgens haar daarbij een essentieel leermiddel. Graswinckel: ‘Inzicht verwerf je niet alleen door erover te praten. Je leert met je hele lijf, gevoel, verstand, handen, je voeten en je hart. Dus het gaat over hoe gebruik je je verbeelding en waarneming? Helemaal als het gaat over zulke belangrijke dingen als: hoe leven wij samen?’

HOUD HET KLEIN

Maar hoe ziet dat er in de praktijk uit? ‘Ik denk dat persoonlijke benadering bij de leerling eerder een verdiept gesprek oplevert dan voorbeelden van buitenaf. Dus als je het wil hebben over inclusiviteit, vraag je bijvoorbeeld aan leerlingen: wanneer voelde jij je buitengesloten? Of wanneer voelde je dat er een beslissing werd genomen waar je het eigenlijk niet mee eens was? Als je het wil hebben over macht en we beginnen bij Gaza dan zijn we elkaar binnen een halve minuut kwijt. Dan is het te abstract. Je kunt wel vragen: wanneer genoot je van macht? Maak daar een poster over met een mooie quote erbij. Vanuit daar kan je het er als klas over hebben.’ Graswinckel gaat uit van het principe ik-wij-wereld; begin bij jezelf en pas dan kan je verder kijken naar de beleving van je omgeving en hoe je problemen met elkaar kunt oplossen.

Volgens Graswinckel kun je de thema’s die je bespreekt het beste klein houden. ‘Vraag niet aan leerlingen om oplossingen voor klimaatverandering. Maar als je het bijvoorbeeld wil hebben over asiel en migratie, dan kun je

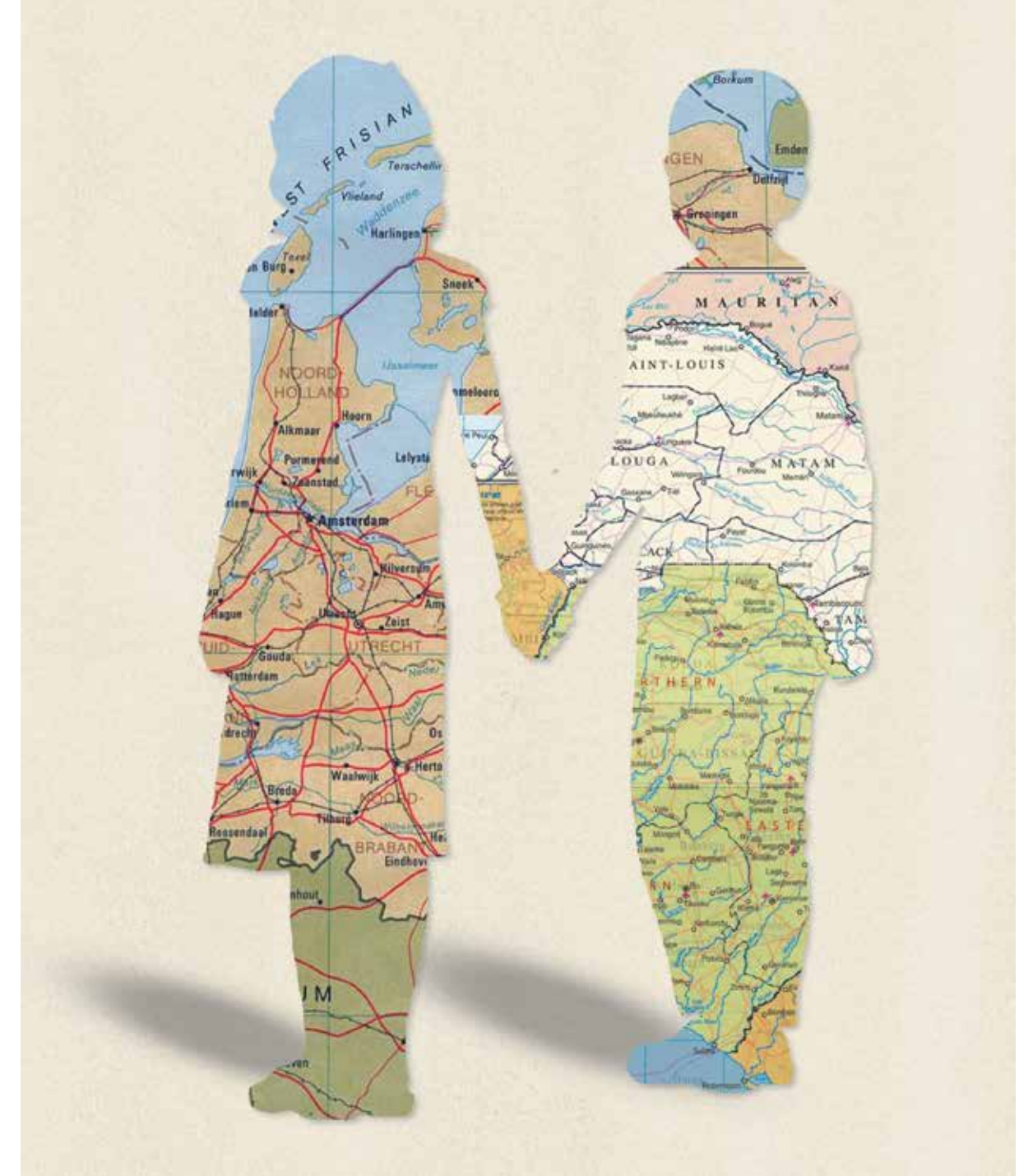
zeggen: maak een poster daarover. Dan schrijven alle leerlingen op: iedereen is hier welkom, maar zo voelen ze dat niet allemaal écht. Laat leerlingen in plaats daarvan kijken naar: voor wie zou jij een nest willen bouwen? En maak daar een tekening van. Vanuit daar komt er een genuanceerder gesprek op gang, omdat we ons allemaal kunnen voorstellen dat we voor iemand een nest willen bouwen die het minder goed heeft.’

VICTORIE BOOGIE WOOGIE

Denk bijvoorbeeld eens aan een opdracht waarbij het schilderij ‘Victory Boogie Woogie’ van Piet Mondriaan centraal staat. Het asymmetrische werk bestaat uit allerlei kleurvlakken en staat symbool voor tegenstellingen in de wereld: chaos en orde, groot en klein, licht en donker. Mondriaan maakt het schilderij nadat Amerika aan Japan de oorlog verklaarde. De schilder geloofde ondanks alles in vrede. Het werk staat voor vrijheid en levensvreugde. Graswinckel: ‘Vraag leerlingen om hun eigen leven te analyseren door via kleuren hun eigen routekaart te maken van hun stad of dorp. Bijvoorbeeld hoe donkerder de kleur, hoe hoger de hiërarchie. Door dat met elkaar te vergelijken, komen leerlingen er bijvoorbeeld achter waar de macht in ons land zit.’

VERBEELDING EN VERBINDING

Elk werk waardoor Graswinckel zich laat inspireren, probeert ze te koppelen aan een vraag. ‘Neem het schilderij van Mondriaan, vraag bijvoorbeeld aan de leerlingen welke gevoelens het bij hen oproept. En kijk vervolgens hoe leerlingen het kunstwerk vertalen naar hun eigen leven. Wij mensen leren door expressie te geven aan wie wij zijn. Bij mij zijn daarbij alle middelen geoorloofd. Kijk per onderwerp welke kunstvorm daarbij past. Dat kan een werk van een kunstenaar zijn, maar ook een fantastische rap van een leerling die vertelt wat hij of zij heeft meegemaakt.’ De sleutel daarin is voor Graswinckel ‘beauty,

sustainable and togetherness’, dat bedacht is door New European Bauhaus. ‘Als wij ons die mooiere toekomst niet kunnen voorstellen dan gaan we er ook niet naartoe. Het gaat dus om je voorstellingsvermogen, samen onderzoeken wat er speelt in de wereld en dat met elkaar gebruiken om die stip op de horizon te bereiken.’ Ze vervolgt: ‘Samen zingen, samen eten, samen dansen. Als je dat met elkaar doet dan voel je dat je erbij hoort.’ Een voorbeeld daarvan staat in de Verdwaaalatlas. In groepjes maken leerlingen een haka: een rituele Maori-dans, inclusief bewegingen en krachtige woorden. Daarbij nemen ze onderwerpen als minder vlees, korter douchen en gelijke kansen in gedachten. In deze wereld waarin er steeds meer verdeeldheid is, gelooft Graswinckel dat kunst essentieel is om die verbinding met elkaar weer te vinden.

Spelenderwijs kun je CKV en burgerschap dus goed combineren. Daarbij is het belangrijk dat je eerst kijkt naar de binnenwereld van de leerlingen. Laat ze leren door te maken, bespreek en deel daarna de ervaringen met elkaar. ‘Reflectie is altijd noodzakelijk. Vraag dan als docent niet zozeer of het mooi of niet mooi was wat een leerling maakte. Een betere vraag is: wat raakte je wel en wat niet? En dan kun je aansluitend daarop vragen of er leerlingen zijn die daar anders over denken. Je mag als docent ook kwetsbaar zijn,’ sluit Graswinckel af. Uiteindelijk moet iedereen het gevoel hebben dat hij of zij of hen er mag zijn, leren we van elkaars perspectieven en moeten we samen in deze maatschappij leven. Samen staan we sterk. Uiteindelijk is dat waar burgerschap om draait.

KOM LOEVESTEIN ONTDEKKEN!

Beleef een onvergetelijk avontuur op Slot Loevestein. Ontdek de verhalen van ridders en soldaten, verken het eeuwenoude kasteel en maak kennis met Hugo de Groot. Hij ontsnapte uit Loevestein in een boekenkist, maar wist je dat de boeken die hij zelf schreef de wereld veranderden?

**DUIK IN DE GESCHIEDENIS OP DE PLAATS
WAAR HET ÉCHT GEBEURD IS!**

Voor alle klassen is er een passend programma. Scan de QR-code voor het volledige aanbod.

BOEK NU! Reserveringen@slotloevestein.nl

INSPIRERENDE INITIATIEVEN

Ben je op zoek naar meer inspiratie voor je lessen? Er zijn veel culturele instellingen die samenwerkingen aangaan met middelbare scholen als het gaat om de combinatie tussen CKV en burgerschap. Je kunt bijvoorbeeld het Groningse Theater Traxx laten langskomen in jouw klaslokaal. Het theatergezelschap geeft voorstellingen over maatschappelijke thema's als rouw, depressie en geluk. Na afloop zijn er nagesprekken. Een vergelijkbaar initiatief is het Nijmeegse Theater AanZ. In hun voorstellingen en trainingen staat gender en seksuele diversiteit centraal.

Ook bekende musea als het Van Gogh Museum verzorgen lesprogramma's omtrent maatschappelijke thema's. Net als veel jongeren worstelde schilder Vincent van Gogh met zijn mentale gezondheid. Tijdens een rondleiding volgen de leerlingen verschillende kijk- en tekenopdrachten en praten ze over hun gevoelens, labels en (de)stigmatisering. Op de website staan ook lessen die gaan over welzijn, vriendschap en identiteit, waarbij leerlingen bijvoorbeeld een zelfportret maken. Het Stedelijk Museum Schiedam gaat aan de hand van actuele tentoonstellingen de dialoog aan met de leerlingen onder de noemer 'Kunst smaken'. En behandelt vragen als: welke emoties wekt dit

kunstwerk op? Welke boodschap schuilt erachter? En welke functie heeft kunst? Vervolgens maken de leerlingen in het atelier een zelfportret aan de hand van hun interesses. Zo krijgen ze inzicht in hun eigen smaak en in hoe rijk aan diversiteit hun klas is.

Kunst uit het Vuistje ontwikkelt eveneens interessante CKV-methodes voor vmbo-, havo- en vwo-leerlingen. Bij hen heerst het motto van kunstenaar Louise Bourgeois: 'Kunst gaat niet over kunst, maar kunst gaat over leven.' Hun opdrachten raken vaak aan maatschappelijke thema's als seksualiteit, diversiteit, globalisering en het milieu. Voor één van de modules kijk je bijvoorbeeld naar 'Turn It Around', een film over homoseksualiteit onder twee tieners. Een mooie aanleiding om het met je klas te hebben over de verscheidenheid aan seksuele oriëntaties en de LHBTIQ+-gemeenschap. Of luister met de klas naar een populaire maatschappelijke hit van nu zoals 'This Is America' van de Amerikaanse rapper Childish Gambino. Het nummer is een aanklacht tegen schietpartijen en politiegeweld in de Verenigde Staten. Dit kun je mooi verbinden aan een gesprek om het te hebben met leerlingen over racisme. Hebben ze ermee te maken gehad? En hoe kijken ze aan tegen racisme in onze samenleving?

De Kiesmannen

NU BIJ JOU OP SCHOOL!

SCAN HIER VOOR
ONZE WEBSITE!

Bekend van theater en televisie, maar nu ook te vinden in de klas. De Kiesmannen komt bij jullie langs om politiek, verkiezingen en alles wat daarmee gepaard gaat een stukje leuker te maken!

Politiek saai? Een ver van je bed show? Dacht het niet! Met een gezonde dosis humor, entertainment en volop interactie brengt De Kiesmannen thema's als verkiezingen, politieke kleur bepalen en de Europese Unie dichterbij huis. Tijdens een wervelende show van 45-60 minuten, weten ze jongeren te informeren en activeren op thema's die voor hen soms mijlenver weg voelen maar juist zo veel invloed hebben op hun dagelijks leven - op hun toekomst.

Wil je weten hoe we dat precies doen? Stuur een mail naar info@dekiesmannen.nl en wie weet staan we binnenkort bij jou voor de klas!

Kunst uit het Vuistje adviseert CKV-docenten om na een opdracht een klassengesprek te voeren en te benadrukken dat er geen kant-en-klare antwoorden bestaan, zeker als het gaat over gevoelige onderwerpen als religie of seksualiteit. Moedig leerlingen aan om hun eigen mening te geven. Laat ze niet in hun eentje voor de klas staan. Deel als docent ook jouw ervaringen, twijfels en gedachten. Vraag je klas ook om onderwerpen die zij interessant vinden en blijf open-minded.

Hoe beïnvloeden supersterren als Taylor Swift de economie?

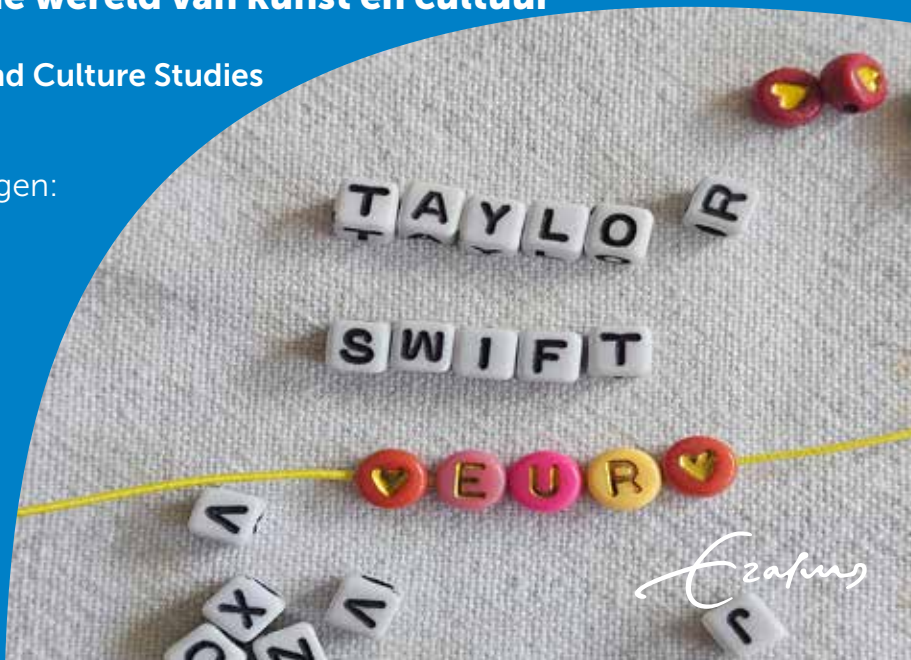
Achter de schermen in de wereld van kunst en cultuur

International Bachelor Arts and Culture Studies

Open dagen bacheloropleidingen:
5 oktober 2024
8 februari 2025

Erasmus University Rotterdam
Making Minds Matter

WERELD
MUSEUM

Martial Arts

Prachtig om te zien, nog leuker om te doen!

In het nieuwe schoolprogramma bij de tentoonstelling Martial Arts in Wereldmuseum Amsterdam begeven leerlingen uit het voortgezet onderwijs zich in de wereld achter martial arts. Bekende en minder bekende vechtsporten komen aan bod. In dit schoolprogramma ga je ook zelf aan de slag. Kies voor de workshop capoeira of pencak silat. Doe mee en ontdek de schoonheid en kracht van een vechtsport!

Nu te boeken

Vanaf € 75,- via amsterdam.wereldmuseum.nl/onderwijs
of mail naar: educatie-amsterdam@wereldmuseum.nl

Fotografie: Kevin Kwaee

Sfeerbeelden uit rondleiding Open up met Vincent. Fotografie: David Stegenga

Vincent van Gogh, Zelfportret als schilder, 1887-1888.
Van Gogh Museum, Amsterdam (Vincent van Gogh Stichting)

Van Gogh Museum geeft mentaal welzijn een plek in de klas

STRESS. EENZAAMHEID. SOMBERHEID. VINCENT VAN GOGH HAD ER VAST EN ZEKER MEE TE MAKEN. TEGELIJKERTIJD LIET HIJ NET ZO GOED VEERKRACHT EN DOORZETTINGSVERMOGEN ZIEN. ONTDEK HOE JE MET JE LEERLINGEN HET GESPREK START OVER MENTAAL WELZIJN.

Aan de hand van het werk en levensverhaal van Vincent van Gogh krijg je met het onderwijsprogramma *Mentaal welzijn & burgerschap* handvatten om mentaal welzijn bespreekbaar te maken in de klas. En om er concreet mee aan de slag te gaan. Het verhaal van Vincent biedt daarbij extra houvast, herkenning en erkenning. Zo leren leerlingen niet alleen Vincent kennen. Maar vooral ook zichzelf en elkaar.

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat de mentale gezondheid van veel jongeren onder druk staat. Ze ervaren prestatiedruk, eenzaamheid of hebben regelmatig sombere gevoelens. Uit onderzoek blijkt ook dat kunst bekijken of maken voor veel mensen een positief effect heeft op het mentaal welzijn.

Het gelukken is soms 't eindresultaat van een hele serie mislukkingen

Vincent van Gogh aan zijn broer Theo, 1882

Gedurende zijn leven ervoer ook Vincent de helende kracht van kunst. Hij putte er troost en hoop uit. Zijn brieven aan zijn broer Theo getuigen van de belangrijke rol die kunst speelde in zijn omgang met psychische klachten.

Gundy van Dijk, hoofd Educatie bij het Van Gogh Museum: 'Wij vinden het belangrijk om bij te dragen aan het doorbreken van het stigma rondom mentaal welzijn. Juist in deze tijd, waarin veel jongeren kampen met negatieve gevoelens,

kunnen Van Goghs kunst en zijn levensverhaal een positieve bijdrage leveren aan het gesprek hierover. Ook op school.'

PARALLELEN TUSSEN TOEN EN NU

Liet Vincent van Gogh zien wie hij echt was? Was Vincent wel eens eenzaam? En voelde hij de druk om te presteren? Aan de hand van Vincents verhaal ga je op zoek naar de parallellen tussen toen en nu, tussen zijn verhaal en dat van je leerlingen.

Het Van Gogh Museum heeft een uitgebreid aanbod van lesmateriaal met de nadruk op mentaal welzijn en burgerschap samengebracht. De thema's sluiten aan op het onderwijscurriculum en er zijn lessen voor het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en mbo. Online én in het museum in Amsterdam.

RONDLEIDING: OPEN UP MET VINCENT

Voor de bovenbouw in het voortgezet onderwijs is er de rondleiding *Open up met Vincent*. In deze interactieve rondleiding leren leerlingen Vincent kennen aan de hand van verschillende labels die de leerlingen hem geven, zoals 'gek' of 'uniek'. Maar kloppen hun (voor)oordelen wel? En zijn er misschien raakvlakken tussen toen en nu? In deze persoonlijke rondleiding komen onderwerpen aan bod waar Vincent ook mee te maken had. Thema's zoals de helende kracht van kunst, expressie, sombere gevoelens en zelfdoding.

ONLINE (MENTOR)LESSEN

Ook zijn er verschillende online (mentor) lessen over onderwerpen als studiestress, lef, gevoel en emotie, zoeken naar hulp en vriendschap. De lessen zijn samen met experts en ervaringsdeskundigen ontwikkeld en gratis beschikbaar via vangoghmuseum.nl/onderwijs.

MEER INFO

 vangoghmuseum.nl/onderwijs

Stap in de wereld van design.

Boek een designworkout in Design Museum Den Bosch.

Influencers zijn van alle tijden

Leer hun fascinerende verhalen kennen in onze museumlessen voor vmbo en havo/vwo

www.catharijneconvent.nl/voortgezet-onderwijs

Wat doe jij met UNESCO Werelderfgoed?

DOE MEE met UNESCO WERELDERFGOED in de KLAS!

IEDER WERELDERFGOED HEEFT EIGEN ONDERWIJS-PROJECTEN EN ER IS OVERKOEPELEND LESMATERIAAL. VANUIT LERAREN- EN LEERLINGENPERSPECTIEF HOREN WE GRAAG WAT WERKBAAR, WENSELIJK OF NODIG IS. WE ZIJN TOT EN MET 2030 OP ZOEK NAAR LERAREN EN LEERLINGEN DIE GRAAG MEEDENKEN OVER GOEDE WERELDERFGOEDEDUCATIE. MELD JE AAN EN DOE MEE!

HÉ LERAAR!

Wist je dat er speciaal lesmateriaal is voor UNESCO Werelderfgoed in de klas? Het lesmateriaal en de hierbij aansluitende serie van Het Klokhuys over Werelderfgoed zijn speciaal ontwikkeld voor leerlingen van 10 tot 15 jaar. Het pakket is vrij toegankelijk en vind je via de website van Stichting Werelderfgoed Nederland. Het bestaat uit lessen met opdrachten voor leerlingen en een handleiding voor leraren.

WERELDERFGOED EN WERELDBURGERSCHAP

UNESCO Werelderfgoed is nauw verbonden aan Wereldburgerschap. Als Wereldburger maak je actief onderdeel uit van jouw omgeving, de hele samenleving en de wereld. Wereldburgerschap uit zich in gedrag dat recht doet aan wederzijdse afhankelijkheid in de wereld, de gelijkwaardigheid van mensen en de gedeelde verantwoordelijkheid voor het oplossen van mondiale vraagstukken. Elk Werelderfgoed is bij uitstek een plek van mondiaal belang, inclusie en gelijkheid voor iedereen, ongeacht achtergrond of mogelijkheden.

We horen graag wat jij doet of wilt doen met Werelderfgoed in de klas. Mail ons dit antwoord naar educatie@werelderfgoed.nl. We sturen als dank een leuk filmpje retour en bruikbare educatiematerialen.

MEER INFO

werelderfgoed.nl/onderwijs

UNESCO Werelderfgoed in het onderwijs is een investering in de toekomst!

TOURNEE MAART - MEI 2025

WASTE ME

Een mix van dans,
theater, trash art en live
muziek over afval en
eigenwaarde

Voor boekingen, workshops en
informatie / digitale brochure:

educatie@maastd.nl

“Geëngageerd theater van dit niveau maak je niet vaak mee.” – Theaterkrant | maastd.nl/wasteme

LITERATUURMUSEUM

VOOR
VBO/HAVO/VWO/MBO

BACK STREET

TENTOONSTELLING

JE MÁÁKT HET IN DE AMBACHTENWERKPLAATS VAN HET NEDERLANDS OPENLUCHTMUSEUM

Jaarlijks passeren meer dan een half miljoen mensen de entree van het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem. De meeste mensen komen vooral om te kijken, maar je kunt er ook terecht om iets te maken. In de Ambachtenwerkplaats kunnen geïnteresseerden zelf hun handen laten spreken. Je kunt deelnemen aan verschillende workshops, waarbij je aan de slag gaat met ambachten. In het weekend kun je een workshop van drie kwartier volgen, vooral bedoeld om kennis te maken met een ambacht. Doordeeweeks zijn er workshops van anderhalf uur. Daarin ga je wat dieper op een ambacht in.

Olaf Peters van het Openluchtmuseum is als conceptontwikkelaar verantwoordelijk voor de ontwikkeling en realisatie van educatieve projecten, samen met zijn collega's. Wat zijn afdeling, Educatie en Ontwikkeling, doet? “Wij voegen een extra laag toe voor het publiek. Je kunt ook zeggen dat wij de spreekwoordelijke lampjes in het museum ophangen. Aan ons de taak om te zorgen voor activiteiten, evenementen en workshops, zoals in de Ambachtenwerkplaats dus. Kortom: we zorgen voor levendigheid en verdieping.”

KENNISMAKING MET EEN AMBACHT

Olaf vertelt waarom de Ambachtenwerkplaats er is. “Wij willen het publiek laten ervaren hoe mooi het is om iets met je eigen handen te maken.” “Met behulp van de workshops in de Ambachtenwerkplaats verbinden we de deelnemers met de tradities van een ambacht. Maar ook met de wereld om ons heen. Als je zelf iets maakt met je eigen handen, word je bewuster van voorwerpen en hoe ze gemaakt zijn. En dat kan weer leiden tot herwaardering van ambachten en ambachtelijke producten. Daarnaast is ‘plezier’ ook heel belangrijk. Plezier in het maken, lekker bezig zijn met je handen.”

SCHOOLPROJECTEN IN DE AMBACHTENWERKPLAATS

Momenteel zijn er twee projecten in de Ambachtenwerkplaats. Het eerste project is gericht op praktijkonderwijsleerlingen. “Voor deze doelgroep is het extra onderwijsaanbod buiten de school aan de magere kant. Gelukkig kunnen wij ze iets moois aanbieden. In onze Ambachtenwerkplaats kunnen ze onder meer zeefdrukken, houtsnijden of een tas versieren met Staphorster stipwerk. De workshops zijn erg gestructureerd en dat heeft deze doelgroep over het algemeen wel nodig. We beginnen met een stukje uitleg en daarna gaan we lekker aan de slag.”

Het andere project is ‘Poes wil een boot’, gericht op groepen 1 en 2 van het basisonderwijs. Olaf: “De leerlingen gaan met een pratende knuffel poes op zoek naar materialen om een boot te maken. Ze ontdekken dat er allerlei dingen gemaakt worden in het museum. In de Ambachtenwerkplaats maken ze zelf een bootje met de materialen die ze verzameld hebben in het park.”

FOUTEN MAKEN MAG

Sommige leerlingen vinden dat spannend en zijn bang om fouten te maken, weet Olaf. “Dat mag! Onze mensen nemen de tijd en proberen de leerlingen te helpen, zodat ze op hun eigen manier iets moois kunnen maken. Deelnemers zijn vaak erg enthousiast. “Waarom krijgen we dit op school niet?”, horen we weleens. Dat is een teken dat we iets moois in elkaar hebben gezet.”

MEER INFO

www.openluchtmuseum.nl

Mauritshuis^{Den Haag}

Ontdek Rembrandt & Vermeer in het Mauritshuis!

Kijk voor alle
museumlessen op:
www.mauritshuis.nl/vo

Mh

STRUCTUREEL SAMENWERKEN AAN KUNST-EDUCATIE

WAT KUN JE ALS EDUCATIETEAM ONTWIKKELEN OM HET ONDERWIJS NOG MEER TE BETREKKEN BIJ DE CULTURELE INSTELLING? DAT IS ONGETWIJFELD EEN VRAAG WAAROVER VEEL EDUCATIETEAMS ZICH BUIGEN. STICHTING FUNDAMENT IN TILBURG, NU LUSTWARANDE, ORGANISEERT KUNSTTENTOONSTELLINGEN VAN ACTUELE HEDENDAAGSE BEELDDE KUNST IN DE OPENBARE RUIMTE, IN HET PARK DE OUDE WARANDE IN TILBURG. IN 2004 BENADERDEN ZIJ EEN COLLEGA EN MIJ MET DEZE VRAAG. ZE WILDEN ALLESBEHALVE EEN KIJKWIJZER, MAAR IETS WAT LEERLINGEN WERKELIJK ZOU KUNNEN INSPIREREN.

Door: Marie-Thérèse van de Kamp

In de afgelopen twintig jaar hebben we een werkwijze ontwikkeld die wellicht ter inspiratie kan dienen voor culturele instellingen en docenten. Onze ervaringen zijn positief: niet alleen zijn leerlingen al deze jaren geïnspireerd geraakt door uitdagende en actuele onderwerpen in de kunst, hebben zij inzicht in het werk en de werkwijze van kunstenaars ontwikkeld. Maar inmiddels zijn ook de eerste oud-leerlingen als kunstenaar opgenomen geweest in een tentoonstelling van Lustwarande en als kunsthistorisch auteur van de teksten van de tentoonstellingsgids. Wat is nu de sleutel van deze succesvolle werkwijze?

GÉÉN INVULOEFENINGEN MAKEN MAAR IN DIALOOG SAMENWERKEN

Onze samenwerking begon met het plan om inspirerende kunsteducatieve opdrachten voor leerlingen maken, waardoor zij diepgaande inzichten in de getoonde hedendaagse kunst zouden ontwikkelen. We waren het erover eens, dat het geen invuloefening mocht worden. Wat wel? Daar zijn we met een open blik aan begonnen. Onze werkwijze was van het begin af aan bijzonder: als docenten (Bert Timmermans en Marie-Thérèse van de Kamp) werken we intensief samen aan de kunsteducatieve concept- en productontwikkeling, met Chris Driessen (artistiek directeur van Fundament Foundation) en Heidi van Mierlo (zakelijk directeur). Zodra het concept gereed is, overleggen we dan met leerlingen en docenten van het Theresialyceum en daarna met het vormgeversteam, de gebr. Silvestri. Op deze manier kan er een inhoudelijke dialoog

ontstaan waarbij ieders specifieke inbreng gewaardeerd wordt. Leerlingen vinden het eervol om betrokken te zijn bij een project dat leerlingen (ook van andere scholen) in het volgende schooljaar zullen uitvoeren.

SAMEN PIONIEREN EN EXPLOREREN

Omdat we aanvankelijk vooral wisten wat we niet wilden, maar nog niet precies wat we wel wilden, zijn we eerst gaan brainstormen in een aantal sessies. Het allereerste project was getiteld 'Disorientation by Beauty', zoals de gelijknamige tentoonstelling in de Warande in 2004. Allereerst wilden we als kunsteducatieteam greep krijgen op de kerngedachte van de tentoonstelling, die actuele ontwikkelingen in de hedendaagse kunst inzichtelijk maakte. Het ging daarbij om kunst die schoonheid omarmde, maar in een ander, vervreemd perspectief plaatste. We dachten dat dit complexe thema toch wel geschikt gemaakt kon worden voor leerlingen en begonnen met dit thema te experimenteren met onderbouw- en bovenbouwleerlingen. Ze maakten fantastische werkstukken die we later met photoshop in de omgeving van de Warande plaatsten. We hadden ook een eigen team van curatoren op school, zij selecteerden werken van tweedeklassers, die op de plattegrond van de Warande (een barok Sterrenbos) in de hal van de school was aangebracht. Dit hele proces en de expositie in school werd op video vastgelegd. Daarnaast filmde we bovenbouwers die - geïnspireerd door tuinen in de hofcultuur - hun kostuums, grime, make up en haar showden in de Warande.

Painting all over!

Leerlingen waren zo heel actief betrokken bij het project. Het educatiemateriaal bestond uit een pakket met een video en achtergrondinformatie. Docenten en leerlingen zouden zo aan de slag kunnen op hun eigen manier. Al vanaf het begin merkten we dat een open creatief proces, zoals wij dat als kunsteducatieteam samen met leerlingen en docenten doorliepen, ook onderdeel moest blijven van het materiaal dat we aanreikten. Geen invuloefening voor leerlingen als kunsteducatie materiaal, maar ook niet voor docenten: we wilden echt inspireren, uitdagen en aanzetten tot eigen inbreng van ieder die ermee zou gaan werken.

STEEDS OPNIEUW NIEUWE INVALSHOEKEN VERKENNEN

In de eerste jaren hebben we bij elke nieuwe tentoonstelling weer vanuit een open vizier gekeken naar wat het kenmerkende concept was, waarmee we dachten een katalysator voor de tentoonstelling te kunnen vinden voor leerlingen. Vaak nam Chris daarbij het voortouw en legde hij uit wat de essentie was. Ik herinner me nog als voorbeeld bij de tentoonstelling 'Stardust' dat hij uitlegde dat het in de getoonde werken ging om 'het verlangen naar het oneindige, vanuit het besef van het eindige, en hoe kunstenaars in alle tijden en culturen dit gegeven verbeeld hebben met glanzende materialen. Soms kostbare, maar ook heel alledaagse.' Dit vormde voor ons de leidraad om met een educatieve uitwerking getiteld 'Twist & Shine' te starten. We ontwikkelden daarbij een aantal inhoudelijke perspectieven (verlangen naar eeuwigheid; idolen; oneindigheid; vergankelijkheid) en een aantal experimentele opdrachten gericht op beeldende aspecten (licht en schaduw; reflectie; kaleidoscoop van materialen).

We starten dus telkens vanuit inzicht in de essentie van het inhoudelijke concept, dat leggen we voor aan leerlingen en docenten om te verkennen hoe zij daarop reageren en welke associaties zij daarbij hebben. Dat nemen we dan mee in de uitwerking van opdrachten. Deze werkwijze bleek de sleutel. Door de inbreng van leerlingen en docenten, weten we zeker dat het werkt.

INHOUD, FUNCTIE EN VORMGEVING

Het inhoudelijke concept is – naast het bestuderen van de projectvoorstellen voor de tentoonstelling van de kunstenaars – dus een eerste leidraad. Van daaruit denken we dan aan de leerlingen en vragen ons daarbij af: wat zouden verschillende leerlingen inspirerend of fascinerend kunnen vinden aan dit concept en toetsen dat aan leerlingen. Dan ontwikkelen we

een hoofdlijn, waarin we het concept beschouwen vanuit een interculturele/transculturele kunst- en cultuurgeschiedenis en vanuit mogelijke beeldende praktijkopdrachten. Bij deze opdrachten zijn de werken en werkwijzen van kunstenaars die deelnemen aan de tentoonstelling een leidraad voor subthema's, deelopdrachten en eindopdrachten.

Nadat het project dan in de steigers staat, worden de vormgevers erbij betrokken. Zij bekijken het materiaal vanuit het perspectief van een inhoudelijke, heldere en voor leerlingen aantrekkelijke grafische vormgeving die het concept visualiseert.

In de eerste jaren kon dat telkens een andere vorm aannemen: een krant (Let's Space; Down to Earth); een notitieblok (Highlights/Lowlights); een set met kunstkaarten (Twist & Shine); een bouw pakketje (Painting all Over) of een doos met een spel en stickers (Q-rator). Omdat we merkten dat de kunstkaarten van Twist & Shine erg goed uitpakten in de lessen, en de inhoudelijke opdrachten van Let's Space en Twist & Shine, hebben we deze meegenomen in de kunstkaart die bij elke tentoonstelling verschijnt.

Krant bij Down to earth

Actuele hedendaagse beeldende kunst in de openbare ruimte
Omdat het om actuele hedendaagse beeldende kunst in de openbare ruimte gaat, moet je je als docent echt verdiepen in nieuwe kunstenaars,

nieuwe benaderingen of werkwijzen. Dat zorgt weer voor nieuwe inzichten. Daarnaast is het proces van samenwerken met Lustwarande inspirerend: door over deze projecten na te denken, focussen we ons op wat er echt toe doet bij kunsteducatie. In de afgelopen jaren hebben de kunstkaarten aandacht besteed aan wat kunstenaars bezighoudt, hierbij een greep:

- **'Down to Earth'** over de hernieuwde aandacht voor ambacht en klei als materiaal;
- **'Moving Nature'** over nieuwe perspectieven op natuur, ook die vanuit de natuur zelf;
- **'Mixed Realities'** over hybride realiteiten: hoe de digitale wereld in de analoge wereld doordringt en tot nieuwe werkwijzen en nieuwe verbeelding leidt;
- **'Mastering my Universe'** daarin stond het herontwerpen van je eigen universum centraal
- **'Quest for Solace'** na de corona-tijd was dit een schot in de roos. Leerlingen mochten zelf een thema kiezen dat zij heel erg belangrijk vonden en daarvoor een amulet of talisman of een schaalmodel voor een monument ontwerpen. Leidde tot prachtige eindwerken waaraan je kon zien dat zij het helemaal naar zich toegetrokken hadden.
- **'Touching Trees'** bij de tentoonstelling 'Arbos' is de meest recente kunstkaart, waarin een hernieuwde aandacht voor hout en voor bomen centraal staat. Daarbij worden drie subthema's aangereikt: hergebruik, herontwerpen en herwaarderen. Leerlingen gaan ook met afval hout of gerecycled hout werken aan een eindwerkstuk.

Imagine project op school

SLEUTELINZICHTEN

Wat zijn sleutelinzichten die we op basis van onze ervaringen kunnen aanreiken?

Werk structureel samen, dat wil zeggen als kunsteducatieteam met enerzijds een vaste contactpersoon vanuit de culturele instelling en anderzijds een vaste docent die ook werkzaam is in het onderwijs. Betrek ook je doelgroep er steeds opnieuw actief bij, zodat je zeker weet dat je voor hen iets betekenisvol ontwikkelt. Vertrek vanuit het inhoudelijke concept en probeer of je daar een soort 'big idea' uit kunt destilleren: dat is de kern van het onderwerp dat het fascinerend maakt, dat iets wezenlijks en nieuws toevoegt aan het inzicht van de doelgroep en dat je als een lens kunt gebruiken voor de inhoud. Wanneer je dit onderwerp goed in de vingers hebt, kijk dan hoe je het kunt structureren in een hoofdthema en een aantal subthema's. Vanuit de subthema's kun je aan keuzeopdrachten denken, voor leerlingen is dat vaak erg motiverend als zij hun eigen keuzes kunnen maken. Je ziet vaak dat ze combinaties maken die heel verrassend zijn. Denk niet te praktisch in de zin van beschikbare lesuren maar hou veel open ruimte om met de inhoud aan de slag te gaan op school of bij het bezoeken van de tentoonstelling. Op deze manier geeft het project ruimte aan docenten in de toch al vaak dwingende onderwijsorganisatie op school, en is biedt het mogelijkheden voor een eigen invulling door docent en leerling.

radicaal

museum
arnhem

Vrouwelijke kunstenaars
en modernisme 1910-1950

7 september 2024 t/m
5 januari 2025

Ontdek met je
klas hoe kunst
kan bijdragen aan
maatschappelijke
veranderingen

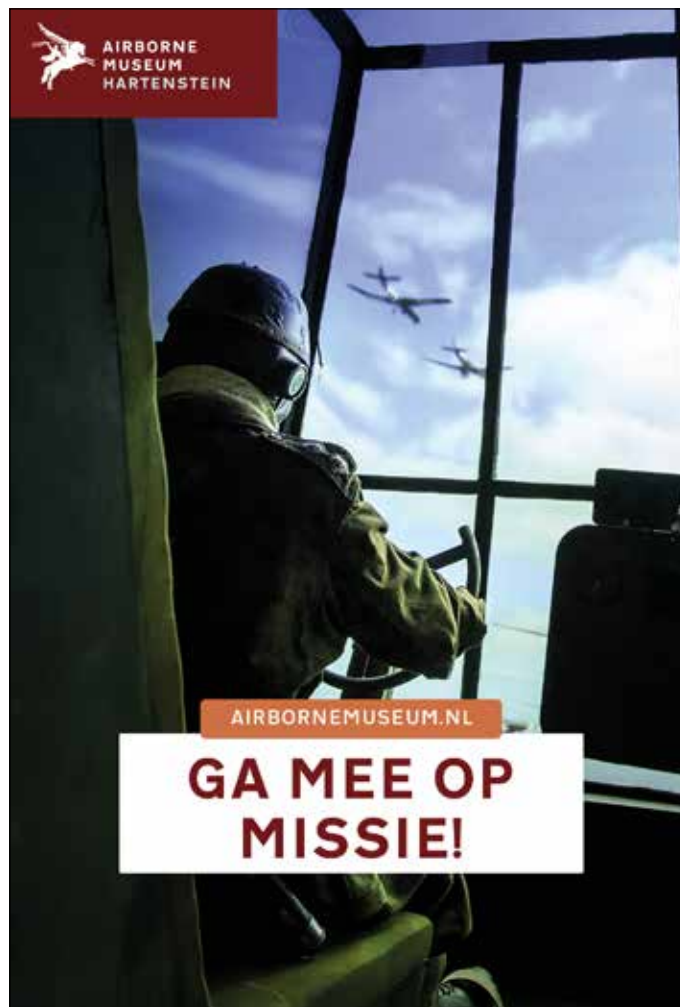
Arnhem

Turing
Foundation

mondriaan fonds
voor beeldende kunst & erfgoed

het
cultuurfonds

Gertud Arndt, Maskerselbstbildnis Nr.13, 1930 (Reprint 1996),
Museum Folkwang, Essen. Foto: Jens Nöber, Pictoright Amsterdam 2024.

AIRBORNE
MUSEUM
HARTENSTEIN

AIRBORNEMUSEUM.NL

GA MEE OP
MISSIE!

SKVR
The Creative Network

Cultuureducatie voor het onderwijs

Zet kunst in om brede ontwikkeling te stimuleren. Altijd goed, leerlingen uitdagen. Ons aanbod sluit perfect aan op hun belevingswereld:

Samenwerken zit in ons dna. Samenstellen ook. Onze programma's komen tot stand in samenwerking met kunstprofessionals, en afhankelijk van jouw wens stellen we een mooi programma samen. Wij zorgen voor de materialen en de ruimte. Kan bij jullie op school of bij een van onze locaties. Win-win.

Wensen bespreken? Neem contact op!

Informatie en boekingen

SKVR biedt al jaren structurele cultuureducatie in het onderwijs. Geen school is hetzelfde en dat vraagt om advies op maat. Doen we graag. Samen bepalen we de beste aanpak voor jouw school.

- Vraag van de school staat centraal
- Persoonlijk en professioneel advies
- Les van kunstvakdocenten
- Alle kunstvormen bij één aanbieder
- Op school of bij SKVR

Bel naar 010-2718320 of mail naar onderwijs@skvr.nl voor meer info.

Profiteer van de vele voordelen van de Cultuurkaart in het voortgezet onderwijs

MISSCHIEEN DOET JOUW SCHOOL NET ALS RUIM 80% VAN ALLE SCHOLEN IN HET VO AL MEE, MISSCHIEEN OOK NOG NIET. GRAAG LEGGEN WE KORT ALLE VOORDELEN VAN DE CULTUURKAART AAN JE UIT ZODAT JE ER (OOK) DIT SCHOOLJAAR OPTIMAAL GEBRUIK VAN KUNT MAKEN.

Er wordt jaarlijks 5 miljoen euro Cultuurkaart-budget beschikbaar gesteld door het ministerie van OCW. Per deelnemende leerling investeert het ministerie € 5,50. Alleen deelnemende scholen ontvangen het Cultuurkaart-budget. Deelnemen kan op twee verschillende manieren. De school kiest zelf op welke manier deze wil deelnemen.

1. CULTUURKAART-BUDGET MET BIJDRAGE SCHOOL

De school stelt een bedrag beschikbaar van € 11,- per leerling. Daar komt initieel € 5,50 per leerling van het ministerie van OCW bij. Het totale bedrag van € 16,50 per leerling kan dan worden uitgegeven door de school.

2. CULTUURKAART-BUDGET ZONDER BIJDRAGE SCHOOL

De school vraagt een CJP Cultuurkaart zonder bijdrage school aan voor € 2,75 aan administratiekosten per leerling. Het ministerie van OCW stelt dan een tegoed van € 5,50 beschikbaar, dat alleen door de individuele leerling kan worden besteed. Het is dus niet mogelijk om het budget klassikaal te besteden.

GRATIS CJP'S VOOR LEERLINGEN EN DOCENTEN

Als de school meedoet aan de CJP Cultuurkaart met bijdrage school, dan hebben alle leerlingen recht op een gratis CJP (t.w.v. € 17,50) waarmee zij korting krijgen op bios, musea, voorstellingen, festivals en meer. De gratis CJP is terug te vinden in de CJP app. Er worden ook 30 gratis docentenpassen beschikbaar gesteld, mits er op tijd wordt besteld. Als dit niet lukt, kunnen de docentenpassen worden aangeschaft voor € 6,- per pas.

HET SCHOLENPORTAL / SCHOLEN.CJP.NL

Alle Cultuurkaart-zaken worden verricht via het scholenportal (<https://scholen.cjp.nl/>) van CJP. De budgethouder van de school beheert hier het account en het budget. Het portaal geeft inzicht in de budgetten, maar ook in de activatie-status van leerlingen en docenten. Het is daarnaast mogelijk om overzichten en facturen te downloaden en gegevens aan te passen.

HET CULTUURKAART-DOSSIER

Het Cultuurkaart-dossier is een digitale mix van een portfolio, een dossier en een tijdslijn. Het dossier helpt docenten om de culturele ontwikkeling van hun leerlingen te structureren en sluit aan bij de kaders en eisen die de docent, de school en de inspectie stellen.

Het Cultuurkaart-dossier is een product van CJP en Apprentice en wordt aan Cultuurkaart-scholen tegen een enorm gereduceerd tarief van € 2,- per leerling per jaar aangeboden (normale kosten: abonnement € 855,- per jaar + licentie per leerling € 6,25). Meer informatie is te vinden op <https://educatie.cjp.nl/cultuurkaart-dossier>

CJP SCHOOLTOER

Schooltoer is een handig product van de NS, GVB en CJP. Hiermee reizen docenten en leerlingen die zijn aangesloten bij de Cultuurkaart duurzaam en met een fikse korting in de daluren met NS, of in het hele netwerk van GVB Amsterdam. Zo wordt een culturele activiteit met de klas nog voordeliger.

MEEDOEN MET DE CJP CULTUURKAART

Aan de CJP Cultuurkaart kunnen deelnemen: leerlingen, docenten en ondersteunend personeel op scholen voor regulier voortgezet onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs in Nederland die vallen onder de Wet op het voortgezet onderwijs. Als een school wil deelnemen geldt de verplichting om dit met alle leerlingen van de school, zoals opgegeven bij DUO, te doen.

DEELNEMEN?

 educatie.cjp.nl/meedoen-vo
of mail naar support@cjp.nl

RECHT VOOR JE BAKKES THEATER

THEATER DE STEEG

OVER MAATSCHAPPELIJKE ONDERWERPEN
VOOR, DOOR, MET, VAN EN OVER JONGEREN

KIJK VOOR ONS AANBOD OP WWW.THEATERDESTEEG.NL

TextielMuseum TextielLab

ONDERZOEKEN, MAKEN & VERWONDEREN

Rondleidingen en workshops voor voortgezet onderwijs, mbo en hbo

www.textielmuseum.nl | boekingen@textielmuseum.nl | 013-5494564

Gericht op

OOST-NEDERLAND

Het Theaterschip deelt verhalen. In het theater, maar ook bij jou op school. Met voorstellingen, educatieve programma's, projectdagen en binnenschoolse talentontwikkelingstrajecten. Bekijk ons volledige aanbod op theaterschip.nl/onderwijs.

het theaterschip talentontwikkeling

Interesse? Neem contact op via verkoop@theaterschip.nl

MUIDERSLOT SLAAT NIEUWE WEG IN MET VERNIEUWEND EDUCATIEPROGRAMMA

'We zijn veel meer dan een ridderkasteel'

Door Anne van den Dool

HOE BRENG JE HET VEELKANTIGE VERHAAL VAN HET MUIDERSLOT GOED VOOR HET VOETLICHT BIJ LEERLINGEN? DAARIN MAAKTE HET MUIDERSLOT DE AFGELOPEN JAREN EEN FLINKE TRANSFORMATIE DOOR. MET INTERACTIEVE RONDLEIDINGEN EN OPDRACHTEN, AANSLUITEND BIJ DE GROTE VRAAGSTUKKEN VAN NU, LEREN ZIJ HET KASTEEL EN HAAR VERHALEN NOG BETER KENNEN.

Irma Enklaar, hoofd Publiek & Educatie bij het Muiderslot, kan het zich inmiddels bijna niet meer voorstellen, maar een paar jaar geleden dromden schoolklassen nog met honderden kinderen tegelijk het Muiderslot binnen. 'Het was prachtig om zulke grote aantallen te mogen verwelkomen, maar we konden de kinderen inhoudelijk niet voldoende begeleiden.

AFWISSELENDE WERKVORMEN

Tijd om het roer om te gooien dus. Er werd een nieuw team aangesteld en ingezet op inhoudelijke programma's waarbij de leerlingen worden begeleid door professionele museumdocenten. Dat bezoek ziet er nu een stuk spannender uit, weet Enklaar. 'Iedereen leert op een andere manier. We willen al die verschillende leervormen faciliteren. Dat doen we door verschillende typen activiteiten af te wisselen en alle zintuigen te benutten. De leerlingen bezoeken bijvoorbeeld niet alleen het kasteel, maar gaan ook de tuin in en de wallen op. Ze mogen ruiken en proeven tussen het groen en voelen boven op de toren hoe hard de wind waait. Zo ontdekken ze echt hoe het was om hier honderden jaren geleden te leven.'

INSPLEEN OP DE ACTUALITEIT

De thematische rondleidingen sluiten aan bij het onderwijscurriculum. 'Denk bijvoorbeeld aan het thema water: dat is voor het Muiderslot als waterburcht enorm belangrijk. We leggen uit waarom het kasteel juist hier staat en hoe het water toen al zowel een vriend als een vijand kon zijn. Op die manier staan we stil bij hedendaagse vraagstukken over het klimaat en duurzaamheid.' Het Muiderslot is ook een passende omgeving voor lessen over taal en poëzie: de beroemde dichter P.C. Hooft bracht hier een deel van zijn leven door. 'Hij dichtte over wat hem bezighield. Dat laten we leerlingen in bijvoorbeeld ons onderwijsprogramma kasteeljuweel opnieuw beleven. We zien dat dit aanslaat: bij veel scholen staat taal, mede vanwege de teruglopende resultaten op dit gebied, hoog op de agenda.'

NIEUW: KASTEELATELIER

Al deze veranderingen zorgen nu al voor een betere bezoekerservaring bij leerlingen, ziet Enklaar. 'Ze hebben het meer naar hun zin en stellen betere vragen. Het is belangrijk om deze doelgroep meer verdieping te bieden. Ik ben dan ook heel trots op het kasteelatelier dat we hebben gerealiseerd. Deze educatieve ruimte biedt nu de mogelijkheid om programma's te verdiepen met beeldende activiteiten. In de aangrenzende educatiekeuken worden straks kookworkshops aangeboden die aansluiten bij thema's als groen en de culinaire geschiedenis van het kasteel.' Ze hoopt dat meer en meer scholen hun weg naar het Muiderslot zullen vinden. 'We zijn soms nog te bescheiden in wat we allemaal te bieden hebben. We zijn veel meer dan een klassiek ridderkasteel: het gebouw blijft ons belangrijkste collectiestuk, maar de verhalen die we daaromheen kunnen vertellen, zijn ontelbaar.'

LEES HET HELE INTERVIEW

muiderslot.nl/het-vernieuwde-educatieprogramma

Inspireer je leerlingen met een Cultuurdag en Lonneke van Leth Dans

EEN CULTUURDAG IS EEN DAG VOL KUNST EN CREATIVITEIT, DIE JE MET KLEINKUNSTIG SAMENSTELT OP BASIS VAN JOUW WENSEN. MET WELKE DISCIPLINES WIL JE JOUW LEERLINGEN LATEN KENNISMAKEN? WELKE ERVARINGEN WIL JE JOUW LEERLINGEN LATEN OPDOEN?

Kies bijvoorbeeld voor dans! Laat je leerlingen duiken in de wereld van moderne dans. Na het zien van een impactvolle voorstelling van Lonneke van Leth Dans begeleiden de dansers de leerlingen tijdens een nagesprek in het betekenis geven aan wat ze hebben gezien. Leerlingen ontdekken vervolgens de kracht van dans en lichamelijke expressie door zelf aan de slag te gaan in actieve workshops.

LONNEKE VAN LETH DANS: PASSIE, HUMOR EN VERHALEND

Lonneke van Leth Dans is een dansgezelschap voor de jeugd dat bekend staat om haar passie, humor en verhalende dansstijl. Als choreograaf en artistiek leider combineert Lonneke klassieke dans met moderne invloeden. Dat resulteert in ontroerende en uitdagende voorstellingen die jongeren aanspreken. "In mijn voorstellingen wil ik een jong publiek raken door belangrijke maatschappelijke thema's te verwerken. Of het nu gaat om persoonlijke strijd, sociaal onrecht of ingewikkelde menselijke relaties. Ik wil de emotie van deze onderwerpen door middel van dans, krachtig en toegankelijk op het podium overbrengen," vertelt Lonneke. Een voorbeeld hiervan is de voorstelling 'Een Romeo en Julia', waarin Walid, een jongen uit een asielzoekerscentrum, verliefd wordt op Maartje, een vrijwilligster. De voorstelling belicht complexe thema's zoals integratie en familieconflicten op een manier die jongeren inspireert en aanzet tot nadenken.

MET KLEINKUNSTIG CREËER JE DE CULTUURDAG DIE BIJ JULLIE PAST

Met een Cultuurdag haal je een actieve en diverse kunstervaring de school in. De voorstellingen en workshops zijn geschikt voor leerlingen van alle leeftijden en niveaus in het voortgezet onderwijs. Leerlingen doen nieuwe ervaringen op, zien boeiende optredens en proberen spannende technieken uit. Het gevarieerde aanbod is helemaal af te stemmen op de wensen van de school. Met Kleinkunstig stel je de Cultuurdag samen die jij voor ogen hebt. Kleinkunstig neemt veel uit handen. Zo kunnen leerlingen door de gratis online inschrijving, die ook AVG-proof is, zelf kiezen welke workshops ze volgen tijdens een Cultuurdag. Ook het rooster en de draaiboeken worden door Kleinkunstig gemaakt. Er is zelfs voor elke workshop gratis voorbereidend lesmateriaal. Dat scheelt je als docent en als school veel tijd en geregeld, zodat jij je kunt richten op alles wat een Cultuurdag voor jouw leerlingen zo leuk en waardevol maakt.

DE KRACHT VAN SAMEN KUNST ERVAREN EN BELEVEN

De voorstellingen van Lonneke van Leth Dans kun je los aan je leerlingen aanbieden of combineren op een Cultuurdag. Waar je ook voor kiest: beide zijn geweldige middelen om jouw leerlingen kennis te laten maken met kunst, cultuur en dans! Je leerlingen leren meer over (emoties van) zichzelf en de ander, en ontdekken de waarde van (zelf)expressie voor het uiten van gedachten en gevoelens.

LONNEKE VAN LETH DANS
Dans voor de jeugd!

KLEINKUNSTIG

MEER INFO www.kleinkunstig.nl | www.lonnekevanleth.nl
VOOR BOEKINGEN: info@kleinkunstig.nl

'RE-WIND'

Terugspoelen naar Respect met Jarno Korf

IN EEN WERELD DIE STEEDS COMPLEXER WORDT, IS HET VAN CRUCIAAL BELANG DAT JONGEREN LEREN OM RESPECTVOL MET ZICHZELF, ELKAAR EN DE WERELD OM HEN HEEN OM TE GAAN. DAT IS PRECIJS WAT 'RE-WIND' BEOOGT TE BEREIKEN, EEN KRACHTIGE VOORSTELLING VAN THROUGHOUT PRODUCTIONS, ONTWIKKELD IN NAUWE SAMENWERKING MET DE RESPECT FOUNDATION. DEZE BIJZONDERE PRODUCTIE, ONDERSTEUND DOOR ZORGVULDIG SAMENGESTELD LESMATERIAAL, BIEDT MIDDELBARE SCHOLEN EEN UNIEKE KANS OM RESPECT ALS KERNWAARDE TE INTEGREREN IN HUN ONDERWIJSAANPAK.

Jarno Korf, directeur van Throughout Productions en maker van de eerste succesvolle voorstelling 'Laat Het Licht Aan', staat aan het roer van deze betekenisvolle productie. Hij heeft een persoonlijke missie: het mentaal welbevinden van jongeren vergroten en versterken. "RE-WIND is niet zomaar een voorstelling. Het is een spiegel voor de jongeren van vandaag, een uitnodiging om terug te kijken op hun gedrag en de invloed die ze kunnen hebben op de wereld om hen heen," zegt Jarno. "Ik geloof dat elke jongere een moreel kompas in zich heeft." "Het is aan ons om dat kompas te activeren en te begeleiden."

EEN MISSIE VAN RESPECT EN VERANDERING

Dit is ook de visie van De Respect Foundation. Hun missie is om een mooiere samenleving te creëren door jongeren te equiperen, inspireren en activeren om zélf het verschil te maken. Ze geloven in het versterken van individuen door het persoonlijke verhaal centraal te stellen, hen te verbinden met gelijkgestemde organisaties en samenwerkingen te verduurzamen. Jarno licht toe: "Met 'RE-WIND' willen we jongeren laten inzien dat respect begint bij jezelf, maar zich uitstrekt tot alle aspecten van het leven. Het is een voorstelling die niet alleen inspireert, maar ook concrete handvatten biedt om in de dagelijkse praktijk toe te passen. Het bijbehorende lesmateriaal versterkt deze boodschap en zorgt ervoor dat de impact verder reikt dan het theater."

EEN WAARDEVOLLE TOEVOEGING AAN DE WEEK VAN RESPECT

'RE-WIND' is een ideale toevoeging aan de Week van Respect, maar kan het hele jaar door ingezet worden om de boodschap van respect onder jongeren te versterken. "Deze voorstelling is meer dan een tijdelijk project; het is een blijvende investering in de ontwikkeling van onze jongeren," benadrukt Jarno.

VOOR JONGEREN, DOOR JONGEREN

Throughout Productions heeft een sterke focus op jongeren. "Wij geloven dat persoonlijke ontwikkeling zo vroeg mogelijk moet beginnen," vertelt Jarno. "Met 'RE-WIND' streven we ernaar om een blijvende verandering teweeg te brengen. Door jongeren op een interactieve en toegankelijke manier te betrekken, creëren we een veilige omgeving waarin ze hun waarden kunnen herontdekken en versterken."

SAMEN VOORUITKIJKEN

'RE-WIND' biedt scholen een krachtige tool om het bewustzijn rondom respect te vergroten. "We werken nauw samen met organisaties zoals de Respect Foundation om ervoor te zorgen dat onze producties niet alleen entertainen, maar ook diepgaande, betekenisvolle veranderingen teweegbrengen," voegt Jarno toe.

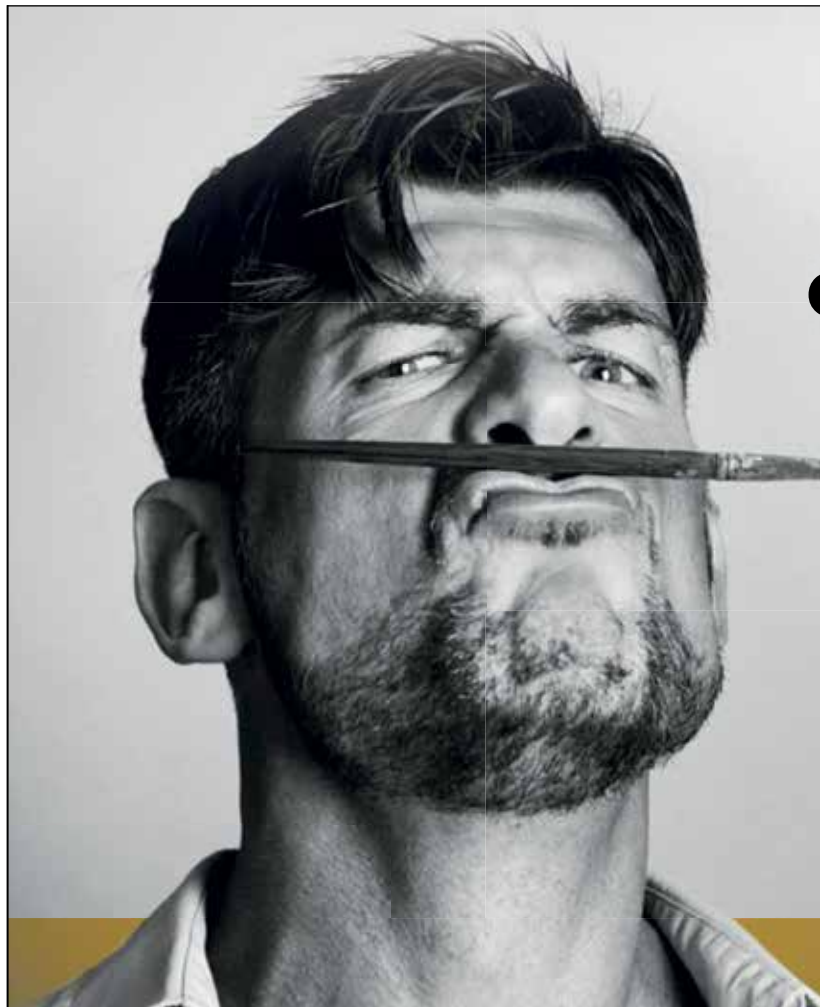
MEER INFORMATIE

Benieuwd hoe 'RE-WIND' uw school kan helpen om respect en persoonlijke ontwikkeling te bevorderen? Bezoek www.re-wind.nl of stuur een e-mail naar jarno@throughout.nl voor meer informatie.

Boek nu en laat uw studenten ervaren hoe krachtig respect kan zijn.

Bij de CKV Gids zijn we trots dat we zulke waardevolle culturele ervaringen aan het onderwijs kunnen aanbieden. 'RE-WIND' is slechts een voorbeeld van hoe kunst jongeren kan inspireren en transformeren. Blijf ons volgen voor meer inspirerende suggesties!

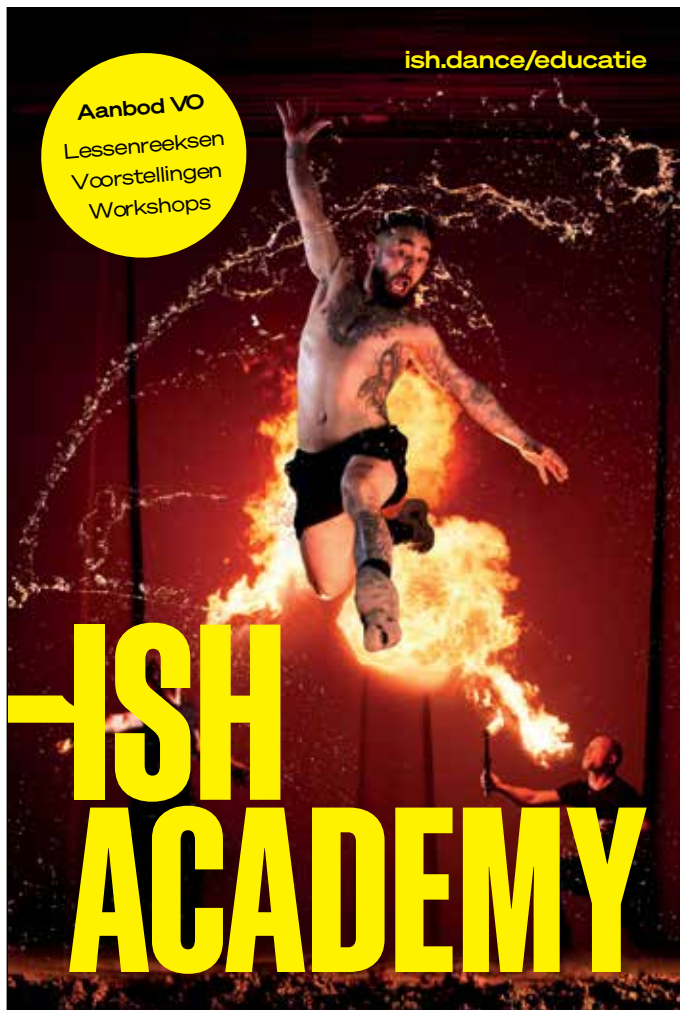

Kunstenaar of hobbyist?

SPECIAALZAAK IN KUNST EN CREATIVITEIT!

dekwest.nl

ish.dance/educatie

Aanbod VO
Lessenreeksen
Voorstellingen
Workshops

ISH ACADEMY

CULTUUR GELUID.NL

Workshops
Spray paint
Rap
Afro Dance
Kitchen Kings
Cultuurdagen
CKV & Het Slavernijverleden
Street Art
Hip Hop
Burgerschap
Game Class

BEZOEK NATIONAAL EREVELD LOENEN EN WANDEL DOOR DE GESCHIEDENIS

SLINGEREND DOOR HET BOS VIND JE HIER DE GRAVEN VAN BIJNA 4000 MENSEN DIE TIJDENS DE TWEEDE WERELDOORLOG EN IN CONFLICTEN ERNA ZIJN OMGEKOMEN. ELK GRAF VERTELT EEN EIGEN VERHAAL – VERHALEN OVER VERZET, OVER VERDRIET, EN OVER LIEFDE. ALLEMAAL ZIJN HET WAARD OM TE VERTELLEN, EN ALLEMAAL ZIJN ZE HET WAARD OM BIJ STIL TE STAAN.

Tijdens een rondleiding over het ereveld en een bezoek aan de tentoonstelling in het herdenkings- en educatiecentrum leer je oorlogsslachtoffers kennen. Hun verhalen helpen bij te dragen aan het besef dat vrede, vrijheid en veiligheid niet vanzelfsprekend zijn. Want hoewel er in Nederland sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog geen oorlog meer is geweest, krijgen mensen elders in de wereld nog dagelijks te maken met oorlog en geweld.

Je leert politieke gevangenen, Engelandvaarders, dwangarbeiders en slachtoffers uit de concentratiekampen die omkwamen tijdens de Tweede Wereldoorlog kennen, maar ook de Nederlandse militairen die omkwamen tijdens de vredesmissies in onder meer voormalig Joegoslavië, Afghanistan en Mali.

In de tentoonstelling in het herdenkings- en educatiecentrum sta je oog in oog met de nabestaanden van enkele op het ereveld begraven oorlogsslachtoffers. Zij vertellen over hun omgekomen dierbaren en wat het gemis voor hen betekent. Zo vertelt Judith Allard-de Kom over haar vader, Surinaamse schrijver en verzetsstrijder Anton de Kom, die omkwam in een concentratiekamp in Duitsland, en vertelt Laura over haar broer Timo Smeehuijzen, de 20 jaar oude Amsterdammer die omkwam in Uruzgan, Afghanistan.

EDUCATIEVE PROGRAMMA'S

Een bezoek aan het ereveld kan op maat gemaakt worden. Combineer bijvoorbeeld een bezoek aan het centrum met een rondleiding over het ereveld of laat leerlingen na het tentoonstellingsbezoek kennismaken met een veteraan via het programma Veteraan in de Klas van het Veteraneninstituut.

Plan een bezoek in bij de Oorlogsgravenstichting, beheerder van het ereveld, via educatie@ogs.nl of neem telefonisch contact op via 070-3131080.

IN DE BUURT

Een bezoek aan Nationaal Ereveld Loenen en bijbehorende tentoonstelling sluit goed aan op de kerndoelen 36, 37, 38, 39, 40 en 46 in de categorie Mens & Maatschappij. Bovendien is een bezoek aan het ereveld goed te combineren met andere bijzondere locaties in de buurt. Denk aan het oorlogsmonument De Woeste Hoeve, waar 117 Nederlanders gefusilleerd werden in maart 1945, of Herinneringscentrum Het Apeldoornsche Bosch.

MEER INFO

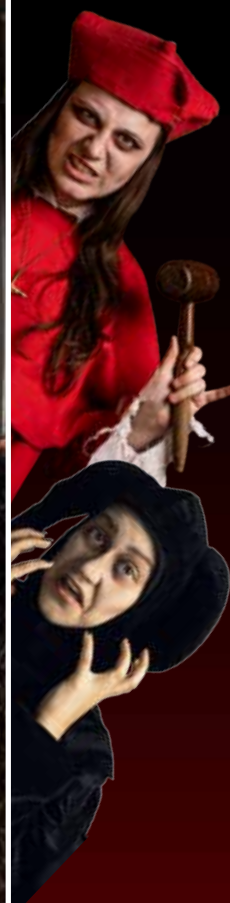
www.ogs.nl
070 - 31 31 080

the Amsterdam Dungeon

**DE SPANNENDSTE
GESCHIEDENISLES
OOIT!**

Durf jij het aan met je klas de The Amsterdam Dungeon te bezoeken?

Dompel jezelf onder in een eeuwen oude kerk, en ervaar 500 jaar duistere geschiedenis van Amsterdam. Bezwijk je straks van angst of door een lachbui? Kijk, ruik, luister en huiwer. Maak kennis met een volledige cast professionele acteurs die gruwelijke rollen spelen, van de krankzinnige rechter tot de duivelse beul. Ontelbare verrassingen geven je gegarandeerd een ervaring waarin je enerzijds op je hardst schreeuwt en anderzijds het uitproest van het schaterlachen.

Wil je met je klas je dagje uit naar Amsterdam nog completer maken? Vraag dan naar één van onze combinatie-deals. Je kan The Amsterdam Dungeon makkelijk combineren met een bezoek aan Madame Tussauds. Hier kan je met je klas schitteren tussen de sterren. Of heb je Nederland altijd al eens van bovenaf willen bewonderen? Je kan je dagje Amsterdam nog leuker maken met een bezoek aan de 5D Flight Experience bij THIS IS HOLLAND

**PLAN JE BEZOEK
EN KOOP HIER JE
TICKETS!**

ROKIN 78
1012NT Amsterdam

INFO@THEAMSTERDAMDUNGEON.NL
020 530 8500

ZUIDERZEEMUSEUM

- beeldende vorming
- kunstzinnige oriëntatie
- kunst en cultuur
- CKV en KCV

ATELIER ZUIDERZEE

Atelier Zuiderzee is een programmareeks rondom kunst en design. De programma's bestaan uit een interactieve rondleiding en een praktisch gedeelte in het atelier.

Tijdens het programma *Verfstreek* bestuderen leerlingen, met een tekentas in de hand, op verschillende manieren schilderen. Ze leren meer over compositie, kleurgebruik en de gevoelens die kunstwerken kunnen oproepen.

Het programma *Vod of Vintage* gaat over de rol van kleding in het uiten van je identiteit en het duurzaam omgaan met textiel. In *Doe het lekker selfie* staat portretfotografie centraal.

Het programma wordt aangepast aan het leerjaar en niveau van de leerlingen.

www.zuiderzeemuseum.nl/educatie - sales@zuiderzeemuseum.nl - 0228 351135

LEREN OVER VAKMANSCHAP IN HET REMBRANDTHUIS

WIE HET HUIS AAN DE JODENBREESTRAAT 4 IN AMSTERDAM BEZOEKT, MAAKT KENNIS MET NEDERLANDS MEEST BEROEMDE SCHILDER, REMBRANDT. ZO'N 3000 LEERLINGEN ZIEN JAARLIJKS WAAR REMBRANDT WOONDE EN WERKTE. ZE LEREN OVER ZIJN VAKMANSCHAP EN MOGEN HET ZELF OOK IN DE PRAKTIJK BRENGEN DOOR HET MAKEN VAN HUN EIGEN ETS. "JE HOEFT NIET PER SE EEN SCHILDER TE WORDEN, MAAR HET VOELEN DAT JE ZELF IETS KUNT MAKEN DOOR TE EXPERIMENTEREN EN TE OEFENEN. ZO KUN JE GEÏNSPIREERD RAKEN OM JE EIGEN POTENTIEEL TE ZIEN. DIE SPARK WILLEN WE GEVEN!" ALDUS HESTER HUITEMA, HOOFD TENTOONSTELLINGEN EN EDUCATIE.

Door: Sjoukje Dijkstra

Het Rembrandthuis in Amsterdam biedt een unieke ervaring voor leerlingen om zich te verdiepen in de kunst en het leven van de 17e-eeuwse meester Rembrandt van Rijn. Het is niet alleen een inspirerende plek om te bezoeken, maar biedt ook online programma's voor scholen die verder weg liggen. Bij aankomst in het Rembrandthuis worden leerlingen meteen ondergedompeld in de sfeer van de 17e eeuw. In de grote hal, het Voorhuys, waar Rembrandt zijn gasten ontving, raken de leerlingen onder de indruk van het prachtige interieur en de historische ambiance. "WOW... Ohhh wat mooi!", roepen ze uit. Het hoogtepunt voor veel leerlingen is dat ze zelf een ets mogen maken, een activiteit die hen een direct inzicht geeft in de technieken die Rembrandt gebruikte.

LEVEN EN WERKEN IN REMBRANDT'S TIJD

"Een bezoek aan het huis is altijd een combinatie van een rondleiding door het huis en een activiteit", zegt Hester Huitema, Hoofd Tentoonstellingen en Educatie. "We willen dat leerlingen echt voelen hoe het was om in Rembrandt's tijd te leven en te werken." Het Rembrandthuis biedt verschillende programma's aan voor de bovenbouw en middelbare scholieren, zowel fysiek als online via LessonUp. "We hebben

twee programma's lopen: 'Spiegelwereld' en 'Van tronie tot selfie'. In beide programma's ga je etsen. Bij Spiegelwereld gaat het om je eigen spiegelbeeld. Bij 'Van tronie tot selfie' leren leerlingen over zelfportretten en emoties", legt Huitema uit.

Daarnaast biedt het online platform interactieve lessen en quizzen die leerlingen kunnen gebruiken om meer te leren over Rembrandt's verftechnieken en vakmanschap. "Je kunt leerlingen meenemen in zijn verftechnieken en zijn vakmanschap. Daarnaast kun je zelf etsen maken, daar zit ook een filmpje bij hoe je dat kunt doen. Dat is leuk om zelf te doen", zegt Huitema.

WAT REMBRANDT LEERT...

Vakmanschap speelt een centrale rol in de programma's van het Rembrandthuis. "Rembrandt was een vakman, omdat hij enerzijds met die materialen wist om te gaan, voor de kunst leefde, probeerde, experimenteerde, hij was super getalenteerd, hij keek om zich heen", zegt Huitema. "In onze programma's willen we bijdragen aan de herwaardering van het vakmanschap. Schilders en loodgieters, mensen die met hun handen werken worden vaak nog ondergewaardeerd."

Hester Huitema

Huitema vertelt enthousiast over wat Rembrandt zo bijzonder maakte: "Hij kiest het juiste moment, hij beeldde iemand dan af met bepaalde emoties. Zo maakte hij ook zelfportretten, met een spiegel. Dat doe je als klas ook. Je geeft jezelf een compliment en dan teken je jezelf. Uiteindelijk mag je je eigen ets ook afdrukken. Het is natuurlijk gaaf dat je met je eigen ets de deur uitloopt. We kijken de komende jaren hoe we het vakmanschap nog meer vorm kunnen geven. Tegen de leerlingen die hier komen, vertellen we: 'Rembrandt had de keus om de universiteit te volgen, maar hij koos ervoor om met zijn handen te gaan werken. Kijk wat het hem gebracht heeft!'"

PRAKTISCHE TIPS

Voor docenten die hun leerlingen willen laten inspireren door hun omgeving, heeft Huitema enkele praktische tips: "In de geest van Rembrandt, kijk naar je straat. Wie zie je? Wie zijn je nooit opgevallen? Maar ook: waar maak je je zorgen om? Wat vind jij van de maatschappij om je heen? Wat vind jij belangrijk? Dat zou ik als uitdagende vragen stellen." Huitema benadrukt de kracht van observatie en verbeelding: "Rembrandt was niet per se maatschappijkritisch. Maar door dingen te observeren, kunnen juist grote of kleine problemen opvallen. Het kan bijvoorbeeld zijn dat je opvalt dat het sportveld waar je graag sport een rommeltje is. Daar kan je vervolgens een oplossing voor bedenken. Ik denk dat kunst maken en je blik op de maatschappij een interessante combinatie is. Voor de toekomst kunnen we daar veel aan hebben, omdat het ook bijdraagt aan oplossingsgericht denken en werken."

EEN DAG IN HET REMBRANDTHUIS

De rondleiding begint in de kelder. "Dit is het huis waarin hij gewoond heeft. Het is teruggebracht

"Wij willen jongeren die SPARK geven, dat ze hun potentieel ontdekken."

naar zijn tijd. Er is een document waarin staat wat hij allemaal in huis had en we gebruikten onze kennis over 17e-eeuwse interieurs", legt Huitema uit. Dat werkt. Het indrukwekkende voorhuys was Rembrandt's etalage. Zijn Instagram-kanaal. Hij liet zien wat hij kon en verkocht werken van anderen. Het was een galerie, om te imponeren", vertelt Huitema.

Op de etszolder krijgen de leerlingen een demonstratie van een museumdocent. "Op een dag geef ik gemiddeld 14 demonstraties", vertelt de docent. Ze demonstreert hoe Rembrandt zijn etsen maakte en laat de leerlingen voelen hoe de ets aanvoelt voordat de inkt wordt aangebracht. Daarna haalt ze de overtollige inkt weg, plaatst de metalen plaat op de warmhoudplaat en drukt deze vervolgens op papier. Een leerling mag aan de pers draaien, zodat de ets langzaam op het papier wordt gedrukt. Er komt een perfecte ets uit, en de museumdocent is tevreden.

Het Rembrandthuis biedt een fascinerende inblik in het leven en werk van Rembrandt, gecombineerd met hands-on activiteiten die de leerlingen inspireren en betrekken. Voor scholen die niet in de buurt zijn, bieden de online programma's een uitstekende manier om toch deel te nemen aan de unieke educatieve ervaring die het Rembrandthuis biedt. Zoals Hester Huitema zegt: "We willen dat leerlingen echt voelen hoe het was om in Rembrandt's tijd te leven en te werken. Door te experimenteren en te oefenen, kunnen ze geïnspireerd raken om hun eigen potentieel te zien."

Voor scholen

Theater Traxx komt met 3 gloednieuwe voorstellingen!

In Geluk(t) worden de gedachten over geluk(t) en niet-gelukt scherp in beeld gebracht. Jongeren laten zich meedogenloos inpakken door wat 'de samenleving' van hen verwacht, ten koste van eigen leven en geluk.

Strijd gaat over hoe je omgaat met situaties die je 'beschadigd' hebben. Dat je het leven wat minder blijft beheersen, hoeft te strijden en vooral hoe je weer leert vertrouwen.

Dood-eng gaat over rouw en verlies en wil graag de taboes en angst voor thema's als rouw om de dood, verbroken verking en scheiding wat verzachten en normaliseren. Hopelijk wordt het delen dan ook wat minder heftig. Deze voorstelling is ook voor kinderen.

Kijk voor meer info op www.theatertraxx.nl

Voorstellingen & workshops op School

Topkwaliteit vertelkunst

Beeldend Muzikaal Betoverend

THEATERBUREAU
Het Verteltheater
Voorstellingen, Verteltheater, Jeugdtheater & Cultuureducatie

Meer informatie 030-2723022
info@verteltheater.nl • www.verteltheater.nl

Hoe wil jij vormgeven aan de toekomst?

VOORSTELLINGEN BIJ 80 JAAR VRIJHEID

Door: Ernst Weerstra, Verteltheater

VAN SEPTEMBER 2024 T/M AUGUSTUS 2025 VIEREN WE 80 JAAR VRIJHEID, EN HERDENKEN WE DAT WE 80 JAAR GELEDEN ZIJN BEVRIJD. EEN MOMENT OM DAAR MET LEERLINGEN AANDACHT AAN TE BESTEDEN EN OM HIER BIJ STIL TE STAAN, ZEKER NU EER OORLOGEN ZIJN IN OEKRAINE EN GAZA, ALLE VLUCHTELINGEN VOOR OORLOG, EN DE TOENEMENDE POLARISATIE IN ONS LAND. HET VERTELTHEATER HEEFT DRIE VOORSTELLINGEN ROND 80 JAAR VRIJHEID VOOR DE ONDERBOUW VO WAARIN HET THEMA VRIJHEID BEGRIJPBEBLIJK EN VOELBAAR WORDT GEMAAKT VOOR LEERLINGEN.

Bert Vos en The Klezmer Society spelen Anna is er nog (9-14 jr), een muziek- theatervoorstelling. Als de Tweede Wereldoorlog eindelijk voorbij is, komt het Joodse meisje Anna bijna alleen terug. Waar is iedereen? Anna heeft helemaal alleen ondergedoken gezeten, zónder haar vader en moeder. Nu Nederland eindelijk bevrijd is, doet iedereen alsof alles weer normaal is. Maar er is helemaal niets normaal. Wat is er met Anna's ouders gebeurd toen ze ondergedoken zaten? Waarom doen ze zo raar? En waar is haar beste vriendin Marga? Er is niemand met wie Anna kan praten...Tot ze op een dag naar binnen durft te gaan in het witte huis op de hoek, waar een Duitse soldaat is achtergebleven.

De kleztermuziek is vervlochten met het verhaal, en wat The Klezmer Society betreft mag die muziek soms best vrolijk zijn! De voorstelling is gebaseerd op het eigen verhaal van Bert én op het gelijknamige boek van zijn moeder, de schrijfster Ida Vos.

Bert Vos: "Ik vertel dit verhaal, omdat er nog elke dag kinderen moeten vluchten voor oorlog en geweld. Net zoals mijn eigen ouders toen. Die gevluchte kinderen zijn ook hier, nu in Nederland. Ik vertel ook hún verhaal."

Marjo Dames speelt de voorstelling Anna's Oorlog (10-14 jr) naar het boek van Beatrijs Nolet. Anna, een 11-jarig meisje anno nu, krijgt een buurjongen van haar eigen. Maar haar ouders verbieden haar om met die jongen om te gaan. Waarom? 'Dat vertellen we je nog wel eens.' Samen met haar nieuwe buurjongen Borre gaat Anna op onderzoek uit. Een speurtocht langs verzwezen familie verhalen uit de Tweede Wereldoorlog volgt.

Marjo Dames: "Ik heb Anna's Oorlog gemaakt omdat ik vind dat we moeten blijven herinneren hoe sterk het uit de hand kan lopen als we gaan geloven dat het eigen volk beter is dan een ander volk. Anna's Oorlog slaat een brug tussen wat vijfentachtig jaar geleden gebeurde en de onverdraagzaamheid die nu nog steeds bestaat. En het laat zien wat oorlog met mensen doet, ook drie generaties later."

In Mijn pop huilt 's nachts (9-14 jr) vertelt Eric Borrias het waargebeurde verhaal van George en Ursula Levi. In 1943 vonden vanuit kamp Vught de Kindertransporten plaats; nagenoeg alle Joodse kinderen werden gedeporteerd en vermoord. Maar enkelen ontkwamen aan dat lot. Onder hen George en Ursula Levi, twee Joodse kinderen, die vlak voor de Tweede Wereldoorlog, door hun ouders vanuit Duitsland naar Nederland gestuurd waren, in de hoop dat ze daar veilig zouden zijn.

Eric Borrias: "Ik heb iets met vrede, daarom vertel ik verhalen over hoe oorlog het leven van mensen verwoest of voorgoed verandert." De voorstelling slaat aan: het gaat over kinderen van hun leeftijd én het loopt min of meer goed af. De foto's aan het eind onderstrepen dat het écht gebeurd is. De leerlingen kijken vaak verbaasd als moeder de twee kinderen vanuit Duitsland alléén op trein zet en George zegt "Mam! Ik ben al 9!" Dat is jonger dan zichzelf zijn en dat raakt ze. Het verhaal biedt aanknopingspunten voor gesprekken over vrijheid en vluchtelingkinderen.

INFORMATIE

 www.verteltheater.nl

ITA internationaal theater amsterdam

Bekijk ons onderwijsprogramma voor seizoen 24|25 op ita.nl/educatie

Educatie & Interactie

Geef je eigen wereld vorm!

AMSTERDAMSE SCHOOL MUSEUM
HET SCHIP

In welke omstandigheden leefden de meeste mensen tot ongeveer 100 jaar geleden? Wat is nu eigenlijk de Amsterdamse Schoolstijl en wat maakt deze stijl zo uniek? Hoe kan een kunstbeweging bijdragen aan sociale vooruitgang? Het antwoord op deze en nog veel meer vragen vind je bij de Amsterdamse School Musea. Er zijn twee locaties: *Het Schip* in Amsterdam West en *De Dageraad* in Amsterdam Zuid. Voor het voortgezet onderwijs bieden beide musea educatieprogramma's, maar in overleg kunnen ze ook naar u toe komen! De educatieprogramma's sluiten aan op de vakken Aardrijkskunde, Geschiedenis, Maatschappijleer, Kunst Algemeen en CKV.

Interactieve workshops en lestrajecten.

Nieuwe media, technologie en digitale kunst:

- Mediabreed lesaanbod
- Innovatief & creatief
- Verzorgd op locatie
- CJP acceptant

Meer info?

DIGITAL CREATIVITY
www.digitalcreativity.nl

PIEPSCHUIM
MUZIEK THEATER CABARET

Piepschuim speelt energieke en interactieve voorstellingen voor alle niveaus van het VO.

1 00 2

SCHOOL.PIEPSCHUIM.COM

AAN DE SLAG MET AMBACHTEN

Over de ambachten van de Amsterdamse School leren is één ding, maar kun je ze niet het beste begrijpen door er zelf mee aan de slag te gaan? Tijdens de workshops van de Amsterdamse School Musea steken leerlingen onder begeleiding van een Amsterdamse School-kenner hun handen in de klei, gaan ze in de weer met drukpersen of trekken ze eropuit met tekengerei. Ideaal in combinatie met een rondleiding. Meer informatie? Kijk op hetschip.nl/educatie.

RONDLEIDING (1 UUR + 1 UUR ZELFSTANDIG MUSEUMBEZOEK)

Na een introductiefilmpje en een museumbezoek neemt een gids de leerlingen mee langs het gebouw en door de buurt. Daar worden onder andere de Amsterdamse Schoolstijl, de planologie en de sociaalhistorische context waarbinnen de stijl zich ontwikkelde, behandeld.

Locatie: Museum Het Schip / Museum De Dageraad
Niveau: VMBO, HAVO, VWO

Vakken: Aardrijkskunde, Geschiedenis, Maatschappijleer, CKV

Prijs: €187,50 per 15 leerlingen & 1 begeleider

FOTOWORKSHOP (1,5 - 2 UUR)

Leerlingen krijgen een korte lezing of rondleiding van de curator of een museumdocent waarna zij met de camera op hun telefoon kenmerken van de Amsterdamse Schoolstijl proberen vast te leggen. De resultaten worden aan het einde van het bezoek besproken en zijn zichtbaar in de tentoonstelling op onze jongerenwebsite youthandarchitecture.com

Locatie: Museum Het Schip / Museum De Dageraad

Niveau: VMBO, HAVO, VWO

Vakken: Aardrijkskunde, Geschiedenis, Maatschappijleer, CKV

Prijs: €187,50 per 15 leerlingen & 1 begeleider

TEKENWORKSHOP (1,5 - 2 UUR)

Na een rondleiding om het gebouw gaan de leerlingen de Amsterdamse Schoolstijl met pen en papier vastleggen. Ze leren goed te kijken, na te tekenen en ze worden uitgedaagd om na te denken over de context.

Locatie: Museum Het Schip / Museum De Dageraad

Niveau: VMBO, HAVO, VWO

Vakken: Kunst Algemeen, CKV

Prijs: €187,50 per 15 leerlingen & 1 begeleider

Museum Het Schip
Oostzaanstraat 45
1013 WG Amsterdam

Museum De Dageraad
Burgemeester Tellegenstraat 128
1073 KG Amsterdam

020-6868595
planning@hetschip.nl

Maak de Holocaust bespreekbaar met je klas. Juist nu.

Bezoek het Nationaal Holocaustmuseum en de Hollandsche Schouwburg.

Kennis over Holocaust neemt snel af:
'Geschrokken dat zoveel jongeren denken dat het een mythe is'

Zorgen over antisemitisme bij Holocaustherdenking:
'Jodenhaat steekt kop weer op'

Joods Cultureel Kwartier

Ga naar jck.nl/voor-scholen of scan de QR-code.

KUNSTACTIEF

Kunstmuseum Den Haag biedt voor zowel vmbo als havo en vwo een gevarieerd programma Kunst actief aan. Activerende rondleidingen met verschillende thema's onder begeleiding van een ervaren en enthousiaste museumdocent. Door het maken van gevarieerde doe-opdrachten tussen echte kunstwerken, leggen leerlingen verbanden vanuit hun eigen belevingswereld.

Alexej von Jawlensky (1864-1941), *Vrouwenkop*

VMBO > Ontdekken door te doen

Kunst actief - vmbo richt zich op het doen. Leerlingen gaan actief en onderzoekend aan de slag en ontdekken al doende waar een kunstwerk over gaat. Leerlingen ontdekken dat het bij kunst kijken niet alleen gaat over kennis, maar ook om je eigen blik en beleving van een kunstwerk.

NIEUW: Kunst actief - Mens en emotie

Leerlingen onderzoeken uiteenlopende hedendaagse kunstwerken met de mens als thema. Wat valt er te ontdekken en hoe verhouden de leerlingen zich tot wat ze zien?

HAVO - VWO > Ontdekken en verdiepen

Kunst actief voor havo en vwo is een combinatie van doen en theorie. Met actieve opdrachten tussen de kunstwerken, leren de leerlingen zich open te stellen voor wat ze zien, en dit te bevragen. Aangevuld met de kunsthistorische context geven de leerlingen zelf betekenis aan de kunstwerken.

NIEUW: Mode actief - Dior

Leerlingen zien de spectaculaire modetentoonstelling *DIOR - A New Look*, doen onderzoek en gaan zelf mouleren op een modepop.

Museum voor architectuur, design en digitale cultuur

Voor de ontwerpers van de toekomst!

Nieuwe Instituut

KUNSTMUSEUM
DEN HAAG

Kijk voor het hele programma Kunst actief, het examenprogramma en Wonderkamers op de website www.kunstmuseum.nl

TOEGANG TOT ELKE VORM VAN CULTUUR VOOR ELKE LEERLING

IN JANUARI 2024 KWAM DE RAAD VAN CULTUUR MET HET ADVIES ‘TOEGANG TOT CULTUUR: OP WEG NAAR EEN NIEUW BESTEL IN 2029’. OP HET EERSTE GEZICHT VEELBELOVEND: ZE ADVISEREN EEN NIEUW SYSTEEM VAN FINANCIERING VAN CULTUUR, WAARDOOR OOK NIEUWERE KUNSTVORMEN EN REGIONALE KLEINERE MAKERS KANS HEBBEN OP FINANCIERING. MAAR DAT NIEUWE BESTEL KOMT ER PAS OP Z’N VROEGST IN 2029. ALS HET ER AL KOMT. WAT KUN JE TOT DIE TIJD ALS SCHOOL DOEN OM ELKE VORM VAN CULTUUR VOOR ELKE LEERLING TOEGANKELIJK TE MAKEN?

Door: Christine Dirkse

Je leerlingen kennis laten maken met cultuur: dat streven is duidelijk. En er zijn ook allerlei initiatieven om daarbij te helpen: de CJP pas bijvoorbeeld die maakt dat scholieren korting kunnen krijgen bij allerlei cultuurzaken, zoals theater, concerten en bioscoop. En subsidies vanuit de overheid die cultuurinstellingen en makers ondersteunen bij de kosten, zodat ze hun artistieke uitingen betaalbaar aan kunnen bieden.

Maar toch blijven concerten en voorstellingen duur. En, zo signaleert de Raad van Cultuur, deze subsidies gaan vooral naar grotere instellingen in regio's die al veel aanbieden als het gaat om cultuur. Maar wat doe je als je op een school werkt in een regio in Nederland waar al minder cultuur wordt aangeboden? Als er geen muziekschool in de buurt zit, geen theater en geen bioscoop?

ADVIES VAN DE RAAD VAN CULTUUR IN HET KORT

De raad van Cultuur adviseert om de huidige structuur van subsidies over de kop te gooien. Op dit moment krijgen ruim 100 culturele instellingen geld van het ministerie van OCW, bijvoorbeeld grote festivals voor film, ontwerp en dans, en dans-, opera-, muziek- en theatergezelschappen. Daarnaast zijn er zes rijkscultuurfondsen, zoals het Fonds Podiumkunsten en het Nederlandse Filmfonds. Het nadeel van deze cultuurfondsen is dat ze nogal nauw afgekaderd zijn, waardoor makers die verschillende kunsten combineren gauw buiten de boot vallen. Ook nieuwe vormen van kunst vallen niet onder deze zes fondsen. Een ander probleem dat wordt gesignaleerd is dat het aanvragen van financiering lastig is voor kleine partijen die hier geen ervaring mee hebben, en subsidies vaak gaan naar regio's waar al veel goede dingen gebeuren. Zo ontstaat er ongelijkheid in het land als het gaat om cultuur.

Het voorstel van de Raad van Cultuur: er moet één landelijk cultuurfonds komen die over alle financiering voor cultuur gaat, dus voor alle disciplines. Binnen die landelijke fonds moeten dan afdelingen komen per provincie, zodat er per provincie goed zicht is wat er al gebeurt en waar in die provincie extra versterking nodig is. Ook moet er opnieuw worden nagedacht wat ‘kunst’ eigenlijk is en wat daar onder valt, zodat ook makers die buiten het traditionele idee van wat kunst is werken, in aanmerking kunnen komen voor subsidie. De subsidieaanvraag moet daarnaast eenvoudiger worden, met meer persoonlijk contact. De beoordeling van de aanvraag moet door een divers palet aan mensen gedaan worden, met verschillende perspectieven. Dit hele plan kost wel geld: de Raad van Cultuur schat in dat er 200 miljoen euro per jaar meer nodig is.

Voorpagina van de Brochure Toegang tot cultuur van de Raad van Cultuur. De hele brochure en het complete advies zijn te downloaden op www.raadvoorcultuur.nl/toegang-tot-cultuur

KLEIN EN DICHTBIJ

Dat er bij jou in de buurt geen grote instellingen zijn die veel subsidie krijgen, zegt niet dat er geen creatieve makers zijn. Wat je op dit moment in ieder geval kunt doen is eens rondkijken in je omgeving. Mogelijk zijn er kunstenaars die het heel leuk vinden om eens een workshop in je klas te geven. Je kunt dan denken aan de traditionele kunstvormen zoals schilderen of beeldhouwen, aan muziek of dans, maar ook aan nieuwere vormen zoals spoken word of graffiti. Geef de lokale kunstenaars de kans om hun passie door te geven aan je leerlingen. Dat is een risico als ze geen complete lespakketten voor een klas klaar hebben liggen, maar daar kun jij als docent wellicht ook bij helpen. Bovendien herkennen leerlingen echte passie en worden ze juist door die puurheid soms echt geraakt.

Je kunt ook eens informeren bij het dichtstbijzijnde conservatorium of de kunstacademie in de buurt. Studenten vinden het ook vaak heel leuk om in klassen iets met kunst te doen, en kunnen dat soms zelfs als onderdeel van een studieopdracht doen. Zij zijn als geen ander in staat om iets te vertellen over moderne cultuurvormen en goed aan te sluiten bij de beleavingswereld van je leerlingen, omdat ze zelf vaak pas net van de middelbare school komen.

Natuurlijk, je wil je leerlingen ook kennis laten maken met de ‘echte’ culturele voorstellingen. Neem ze mee naar een groot theater of concert. Maar als er geen budget is om dat vaak te doen, als dat logistiek lastig is omdat er geen groot theater in de buurt is, dan hoeft dat je er niet van te weerhouden om leerlingen wel op andere manieren te laten proeven aan cultuur. Ook in een kleiner plaatselijk theater zijn goede – zij het vaak minder bekende – optredens te zien.

COMBINEER JE BUDGETTEN

Is het budget niet groot genoeg om naar die voorstelling te gaan die je zo graag wil bezoeken met je leerlingen? Overleg eens met collega's van andere vakken. Kan je een dansvoorstelling koppelen aan Lichamelijke Opvoeding, of een theatervoorstelling aan een vak als Nederlands of Engels? Bezoek bijvoorbeeld een voorstelling van Shakespeare samen met je collega's Engels, een musical samen met je collega's van Nederlands en koppel er een gezamenlijke opdracht aan. Of zoek een voorstelling die goed past in het kader van burgerschap, waar elke school ook mee aan de slag moet (zie ook het artikel op pagina 12. In kunst kan zoveel samenkomen, maak dat zichtbaar voor de leerlingen.

Zie al het leven in één dag bij Naturalis

En onderzoek schitterende stenen
en de mooiste mineralen

N Naturalis
Biodiversity
Center

Maak je lesstof extra speciaal met een
zaalprogramma of workshop bij Naturalis
in Leiden. Door onze onderzoekende opdrachten
ontdekken je leerlingen de rijkdom van de natuur
en het belang van onderzoek en biodiversiteit.

Ga naar
[naturalis.nl/
educatie](https://naturalis.nl/educatie) voor
alle info

THIS IS HOLLAND

Sta je klaar om te boarden?

Beleef een spectaculaire vlucht bij THIS IS HOLLAND in Amsterdam en maak kennis met Nederland in twee educatieve shows. Leer hoe het volk met dijken en polders land won van de zee, ontdek de Nederlandse Waterlinies en bewonder de Deltawerken. In de 5D Flight Experience vlieg je rakelings over iconische locaties zoals de Amsterdamse grachten, het Woudagemaal, de Oostvaardersplassen en de Veluwe. Dankzij speciale effecten zoals wind, nevel en geuren ervaar je het gevoel van echt zweven door de wolken. Na de vlucht leer je meer over de 22 bijzondere locaties die je hebt verkend. Verrijk jezelf met een onvergetelijke ervaring en bekijk Nederland met een nieuwe blik.

Nieuwe Pre-Shows bij This is Holland!

Na zeven jaar bezoekers te hebben geïnformeerd over het verhaal van Nederland, zijn de pre-shows van This is Holland deze zomer compleet vernieuwd! Dit betekent dat je nu kunt genieten van plezier en educatie in een fris en modern jasje. Ontdek het vernieuwde verhaal van Nederland als nooit tevoren!

Maak je dagje Amsterdam compleet met een combinatiedeal! Voeg THIS IS HOLLAND samen met een bezoek aan Madame Tussauds, waar je oog in oog staat met beroemdheden, of maak de dag extra spannend met een bezoek aan The Amsterdam Dungeon!

PLAN JE BEZOEK
EN KOOP HIER
JE TICKETS!

OVERHOEKSPLEIN 51
1031KS Amsterdam

INFO@THISISHOLLAND.COM
020 215 3008

MUZIKAAL EN ENERGIEK

Een unieke activiteit voor jouw groep!

De DJ Workshop van **djproducer.school** past perfect bij de leeftijdsgroep die hoort bij het middelbaar onderwijs en is uniek in Nederland. Het is een leuke afwisseling voor in de klas die óók nog eens leerzaam is!

Alle leerlingen mogen in duo's aan de slag op hun eigen mixdeck. Hoe gaaf is dát? Het is een spetterende en muzikale DJ Workshop waarin jongeren de basisbeginselen van het dj'en leren en waarbij het feesten zeker niet overgeslagen wordt! We komen met onze workshop bij jou in de klas en nemen alle spullen die nodig zijn mee. Kant en klaar dus!

En word je als docent zelf óók enthousiast? De workshop is er tevens voor volwassenen, bijvoorbeeld als activiteit tijdens een gezellige teambuilding!
Muzikale ontwikkeling én een klein beetje competitie in één workshop!

 djproducer.school
BY PRESSPLAY

- ✓ **Zeer aantrekkelijk geprijsd**
- ✓ **Muziek is goed voor jongeren**
- ✓ **Energiek en inspirerend**
- ✓ **Uniek in Nederland**

Meer weten?

Scan de QR code en vraag gemakkelijk en geheel vrijblijvend een offerte aan.

REFLECTEREN IN CKV ONDERWIJS

IN HET NIEUWE CKV-ONDERWIJS HEEFT REFLECTIE EEN EXPLICIETE PLAATS GEKREGEN. EN NIET VOOR NIETS: VANUIT DE ONDERWIJSKUNDE WETEN WE DAT REFLECTEREN HET LEREN VAN EEN SCHOLIER KAN VERDIEPEN EN VERBREDEN. HOE KUN JE DE KENNIS UIT DE ONDERWIJSKUNDE GOED INZETTEN IN JE CKV-ONDERWIJS?

Door: **Christine Dirkse**

Reflecteren is het terugkijken op wat je hebt gedaan. Terugkijken naar het proces – hoe heb ik het aangepakt? -, naar de leeropbrengst – wat heb ik ervan geleerd? – en naar je gevoel – wat vond ik ervan?. Reflectie is bij CKV een belangrijk onderdeel van het examenprogramma. In Domein D Verbinden, moet de leerling immers terugkijken naar wat hij of zij in Domein A t/m C heeft ervaren en geleerd en aangeven wat daarvan de betekenis is voor zijn of haar kunstzinnige en culturele vorming. Een saai en verplicht onderdeel? Nee, dat hoeft niet. Reflecteren kan leuk zijn en effectief. En goede reflectieve vaardigheden dragen ook bij aan het leerproces bij andere vakken.

METACOGNITIE

In het onderwijs, ook bij CKV, komen verschillende soorten kennis aan bod. Dat is ook goed te zien in de eindtermen van CKV. Het gaat om:

- Feitenkennis: weten welke kunst disciplines er zijn en wat ze inhouden.
- Conceptuele kennis: relaties leggen tussen begrippen en verschijnselen beschrijven.
- Procedurele kennis: kennis over procedures, bijvoorbeeld weten welke aanpak een bepaalde kunst discipline volgt, of bijvoorbeeld weten hoe een edelsmid te werk gaat. Als je deze aanpak zelf volgt, spreken we van procedurele vaardigheden.
- Metacognitieve kennis: bewuste kennis over je eigen kennis, denkprocessen en je manier van leren en kennis over je successen en valkuilen en over je eigen vaardigheden.

REFLECTEREN BIJ CKV

In de eindtermen van CKV voor havo en vwo komt reflectie op meerdere plaatsen voor. Deze eindtermen zijn hier letterlijk weergegeven, de andere domeinen zijn kort samengevat. Bron: SLO.

Domein A: Verkennen

1. De kandidaat kan de eigen ervaring met kunst, kunstzinnige interesses, kennis van en opvattingen over kunst beschrijven, daarop reflecteren en het resultaat daarvan gedocumenteerd vastleggen.

Domein B: Verbreden

Hier gaat het vooral om ervaringen met kunst opdoen en verschillende kunst disciplines beschouwen

Domein C: Verdiepen

Hier gaat het erom dat leerlingen een artistiek creatief proces onderzoeken.

Domein D: Verbinden

9. De kandidaat kan verbanden leggen tussen de in de domeinen A, B en C opgedane ervaringen en inzichten met betrekking tot kunstzinnige processen.
10. De kandidaat kan aangeven wat daarvan de betekenis is voor zijn (verdere) kunstzinnige en culturele ontwikkeling.
11. De kandidaat kan deze reflectie toelichten in een daartoe geëigende vorm; te denken valt aan een gesprek, een film, een presentatie, een (digitaal) dossier of een combinatie van deze vormen.

De eerste drie vormen van kennis krijgen in het onderwijs over het algemeen voldoende aandacht. Ook bij CKV onderwijs komen deze drie soorten van kennis aan bod. Ook oefenen leerlingen met vaardigheden door zelf kunstvormen uit te proberen. Maar de metacognitieve kennis blijft vaak onderbelicht. Een manier om daaraan te werken, is reflecteren. Want het vergroten van metacognitieve kennis is wel van belang. Uit onderzoek blijkt dat het ontwikkelen van metacognitieve kennis – dus weten waar je wel en niet goed in bent, welke aanpak voor jou werkt en waar je blij van wordt – kan leiden tot metacognitieve vaardigheden: plannen, monitoren, evalueren en reguleren en bijsturen van je denken.

Metacognitieve vaardigheden heb je nodig in elke stap van een taak. Als je begint aan een taak al: metacognitieve vaardigheden maken dat je bij aanvang van een taak gaat nadenken: wat weet ik al? Wat is het doel van deze taak? Hoe kan ik dat het beste aanpakken? Uit onderzoek blijkt dat vooral metacognitieve vaardigheden bepalen of je een taak kunt volbrengen, niet zozeer de intellectuele vaardigheden.

CULTUURSNACKS
BURGERSCHAP
KANT-EN-KLARE LESSEN
VOOR HET DIGIBORD

**KUNST
GEBOUW**

**GA IN GESPREK OVER BURGERSCHAP MET JOUW LEERLINGEN!
ONTDEK THEMA'S ZOALS DIVERSITEIT, DEMOCRATIE EN UITSLUITING.
VANUIT HET VERRASSENDE PERSPECTIEF VAN KUNST EN ERFGOED.
WWW.CULTUURSNACK.NU/BURGERSCHAP**

**ERFGOEDHUIS
ZUID-HOLLAND**

REFLECTEREN NA ELKE LES

Reflectie helpt dus bij het ontwikkelen van metacognitieve vaardigheden, en dat helpt weer bij het goed kunnen aanpakken van taken. Niet alleen bij CKV, maar bij alle vakken. Reflecteren bij alle vakken is dus van belang om leerlingen beter te maken in het leren en in het begrijpen van hun eigen kunnen. Maar juist die reflectie is het ondergeschoven kindje, schiet er bij tijdnood vaak bij in. En leerlingen weten niet altijd goed hoe je dat moet doen.

Daar moet je ze dus mee helpen. Een eerste simpele stap is: sta na elke les even stil bij wat je gedaan hebt. Reflecteer met de leerlingen op de les: Wat heb je geleerd? Wat vond je moeilijk? Wat ging goed? Wat zou je de volgende keer anders doen? Dat kan bijvoorbeeld door een exitticket te gebruiken: een kleine enquête, online of op papier, waar een leerling iets mee moet doen. Het kost weinig tijd, maar zet de leerling aan het denken over metacognitie, en helpt jouw als docent om leeropbrengsten van een les snel in beeld te brengen.

Welke vragen relevant zijn, hangt natuurlijk af van de context van die les. Als het een theorieles was, ligt de vraag over wat er is geleerd voor de hand. Maar je kunt ook in een theorieles wel een stapje dieper gaan: welk nieuw inzicht heb je opgedaan? Waarom is dat zinvol? Hoe ga je het geleerde nu inzetten in de praktijk? Bij een les waarbij leerlingen vooral zelf hebben gewerkt, gewerkt hebben aan vaardigheden of onderzoek hebben gedaan, kun je bij de reflectie meer inzetten op de aanpak en vaardigheden: hoe heb je het aangepakt? Wat zou je de volgende keer anders doen? Wat ging er goed? Waar ben je trots op? Welk inzicht heb je opgedaan?

REFLECTEREN VS EVALUEREN

Maar reflectie staat ook in de eindtermen. Het is niet iets wat je alleen na een les doet, maar iets wat je ook moet toetsen. Leerlingen blijken dat lastig te vinden: een reflectieverslag lijkt zo geschreven, maar echt goed reflecteren en voldoende de diepte in gaan, is een uitdaging. Het helpt wellicht om leerlingen uit te leggen wat het verschil is tussen reflecteren en evalueren.

Bij evalueren kijk je hoe het proces ging: wat ging er goed, wat ging er minder goed? Wat zou je de volgende keer anders doen? Zijn de resultaten (bijvoorbeeld bij onderzoek) betrouwbaar? Reflectie gaat een stap verder. Reflectie gaat over het leerproces van de leerling. De evaluatie krijgt een vervolgvraag: wat deed dit proces met jou? Wat heb jij ervan geleerd? Hoe kijk je nu aan tegen het onderwerp wat je hebt onderzocht? Hoe maakt dit jou een betere kunstenaar of een beter mens? Hoe beïnvloedt dit je functioneren? Welke nieuwe verbanden zie je tussen wat je al wist en wat je nu hebt onderzocht? Brengt je dit tot nieuwe inzichten?

REFLECTIE IN BEELD

In de eindtermen van CKV blijkt duidelijk dat leerlingen in staat moeten zijn om echt te reflecteren. Om hun eigen ervaringen te verbinden aan wat ze leren én te verwoorden wat de invloed daarvan op de eigen ontwikkeling in CKV is. Dat vraagt om een reflectieverslag. Maar dat verslag hoeft niet in woorden. Kerndoel 11 benoemt juist dat dit mag in de voor de leerling geschikte vorm. Maar ook daar is metacognitie voor nodig: welke vorm past bij de leerling? Wat is effectief? Wat kan een leerling goed? Probeer daarom niet een leerling vorm te schrijven in welke vorm de reflectie moet, maar ga samen op zoek naar een vorm die bij de leerling past. Niet door dat te bepalen, maar door de juiste vragen aan de leerling te stellen. Ook dat stimuleert weer het reflectieve en metacognitieve vermogen van de leerlingen.

REFLECTIE IS DUS GEEN ZONDE VAN DE TIJD

Reflectie lijkt onnodig tijd te kosten. Vooral leerlingen zien het nut niet, maar ook docenten nemen vaak niet de tijd. Toch blijkt uit steeds meer onderzoeken dat tijd nemen voor reflectie uiteindelijk tijd oplevert. Want door leerlingen stil te laten staan bij wat ze geleerd en gedaan hebben en ze dat te laten verwoorden, wordt het leerrendement sterk vergroot. En als ze daarmee ook nog de metacognitieve vaardigheden verbeteren waardoor ze dit reflecteren meer zelf gaan doen, ook als je het als docent niet expliciet vraagt, ontwikkelen ze tot zelflerende, zelfsturende volwassenen. (Jazeker, reflectie heeft ook alles te maken met het ontwikkelen van executieve functies, maar dat voert te ver voor dit artikel).

FEEDBACK

Een heel belangrijke manier om leerlingen te helpen bij reflectie, is het geven van gerichte feedback. Dus niet alleen een werkstuk beoordelen met een cijfer, maar vooral aangeven waarom je dat cijfer geeft. Maar geef vooral ook feedback tijdens het leerproces: geef een leerling die een goede aanpak heeft een compliment, ga met een leerling die zijn of haar aanpak moet verbeteren in gesprek. Een oordeel geven is niet altijd nodig, vaak kun je door het stellen van de juiste vragen leerlingen zelf aan het denken zetten, en kunnen ze zelf goed verwoorden wat er wel of niet goed gaat in het proces of in de uitvoering. Zo zet je leerlingen aan het denken en stimuleer je de zelfreflectie.

NUTTIGE LINKS:

- Exittickets.nl – een handige tool om snel online exit-tickets te maken voor in de klas.
- Een site met handige formats voor exit-tickets om zelf te printen: <https://juffrouwemke.com/2020/08/11/exit-tickets-68-formats/>
- Over metacognitie, zelfregulatie en effectief leren in het onderwijs: <https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/stap-voor-stap-op-weg-naar-zelfregulatie>

Naam: _____ Klas: _____

Exit Ticket CKV

- 1
Noteer drie dingen die je vandaag hebt geleerd
- 2
Schrijf de belangrijkste kernwoorden van deze les op.
- 3
Noteer welke vragen je nog hebt na deze les.

Voorbeeld van een exit-ticket na een theorieles

Naam: _____ Klas: _____

Exit Ticket CKV

- 1
Schrijf op waar je trots op bent in deze les.
- 2
Wat had je vandaag beter/anders kunnen doen?
- 3
Welk voornemen heb je voor de volgende les?

Voorbeeld van een exit-ticket na een praktijk/onderzoeksles

TEHATEX

CKV

THEATER

Alles voor alle kunstvakken

UITGEVERIJ LAMBO

www.lambo.nl

Bekijk ook alle online uitgaven!

KUNST ALGEMEEN

BEELDENDE VORMING

DANS

Tentoonstelling en educatief programma over seks en relaties

Giechelen bij plaatjes van blote lijven, ongemak bij uitleg over condooms, angst voor SOA's. Veel jongeren (en hun docenten) hebben gemengde gevoelens over seksuele voorlichting op school.

Laat leerlingen op een verrassende, persoonlijke en interactieve manier van alles leren over het lichaam, seksualiteit, gender en toestemming. Bepaal als leerling zelf wat je ontdekt en wat je met anderen deelt. Sla de voor jou oncomfortabele onderwerpen over.

Educatief programma

Dit educatieve programma bij de tentoonstelling Aahhh...! bestaat uit 2 delen:

- jongeren gaan zelf aan de slag. Interactief en activerend. Spelenderwijs en op eigen niveau kennis maken met en leren over seksualiteit en relaties.
- plenair gedeelte waarbij jongeren onder begeleiding van een museumdocent dieper duiken in een gekozen onderwerp.

Meer informatie

Workshop geschreven voor voortgezet onderwijs. Sluit aan op diverse thema's binnen seksuele en relationele vorming en bij thema's rondom burgerschap.

educatieve programma's VOORTGEZET ONDERWIJS

Nationaal Onderwijsmuseum
Burgemeester de Raadsingel 97, Dordrecht
078-6326824, educatie@onderwijsmuseum.nl

onderwijsmuseum.nl

onderwijsmuseum

FINALIST
MUSEUMEDUCATIE
PRIJS 2020

WIE BEN IK, WIE WAS JIJ?

Werken met originele bronnen? Dat kan in het Nationaal Archief! Ervaar in de educatieve tentoonstelling *Wie ben ik, wie was jij?* hoe de tijd, plaats en omstandigheden waarin je geboren wordt invloed hebben op de mogelijkheden en keuzes die je (niet) hebt.

INTERACTIEVE TENTOONSTELLING

Met een tablet in de hand chatten leerlingen met een historisch persoon en ontdekken ze dat gelijke behandeling en gelijke rechten niet vanzelfsprekend zijn. Wat doe je als je als kind wordt weggegeven en opgroeit in een ver land? Wat als je wilt studeren, maar je mag niet omdat je vrouw bent? Heb je iets te kiezen als je in slavernij wordt geboren?

De tentoonstelling *Wie ben ik, wie was jij?* bevat vier thema's: Goed en fout in de Tweede Wereldoorlog, Van huis en haard, Handel en slavernij en Vecht voor je recht. De docent kiest één thema om met de klas te volgen.

GOED EN FOUT IN DE TWEEDE WERELDOORLOG

In dit onderwijsprogramma ontdekken leerlingen dat de keuzes die je maakt tijdens de oorlog zowel in als na de oorlog grote gevolgen kunnen hebben. Ook leren ze dat er tussen goed en fout een enorm grijs gebied zit. Voor welke keuzes staan o.a. de Curaçaose verzetsheld George Maduro en overtuigd NSB'er Barend Willem Zijfers? En welke gevolgen hebben deze keuzes op hun leven?

MEER INFORMATIE EN BOEKINGEN

nationaalarchief.nl/onderwijs
of mail naar: educatie@nationaalarchief.nl

VAN HUIS EN HAARD

In Van huis en haard volgen leerlingen de reis van personen die hun land om verschillende redenen verlaten. Waarom vertrekken mensen uit hun land om ver van hun geboortegrond een nieuw leven te beginnen? Ze volgen de reizen van onder meer Aquasie Boachi en Anton de Kom.

HANDEL EN SLAVERNIJ

Leerlingen ervaren in dit onderwijsprogramma dat de Nederlandse handel veel welvaart heeft opgeleverd, maar ook dat grote groepen mensen hieronder geleden hebben. Handel en slavernij zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Tijdens de les kruipen de leerlingen bijvoorbeeld in de huid van het ontvoerde Afrikaanse kind Quaco of Roelof Blok, directeur bij de VOC.

VECHT VOOR JE RECHT

In het onderwijsprogramma Vecht voor je recht staan de strijd voor democratische grondrechten en emancipatiebewegingen centraal. Voor welke keuzes staan bijvoorbeeld Aletta Jacobs en Anton de Kom? Leerlingen ervaren dat bepaalde groepen en mensen moeten vechten voor gelijke rechten en dat je als individu het verschil maken en er voor zorgen dat anderen meer rechten krijgen.

AYA in de klas

Weer te
boeken vanaf
januari 2025

Meer informatie
op www.aya.nl

Spreken Zonder Woorden (12+)

Een duet over hoe het is om een leven op te bouwen in Nederland.

TINTEN (12+)

Een solo in de klas rondom de belevenissen van een danser van kleur.

Past in een lesuur en speelt in een klaslokaal voor maximaal 35 leerlingen per voorstelling

Dans theater AYA

Het Zuidelijk Toneel

Zo flex als wat!

Workshops,
theatermaakdagen,
introductieweekactiviteiten,
& voorstellingen.
Natuurlijk voorstellingen!

Dit jaar ook in de klas met: **Zo Dus**
Een duizelingwekkende taaltrip

Bel of mail ons vooral voor
al je snode plannetjes!
#onswelbellen

Of check
ons hier:

Theater

Drama. Zelf doen lijkt vaak eng, en een toneelstuk bekijken lijkt vaak saai. Toch zijn er allerlei organisaties die theatervoorstellingen of workshops aanbieden die heel geschikt zijn voor scholieren. Voorstellingen die een snaar raken bij jongeren, die hen uit hun comfortzone trekken, mee laten doen, laten nadenken en opening geven voor gesprekken.

RUBRIEK THEATER

THEATER OVER JONGEREN MET GELDPROBLEMEN

Mark is verhuisd en komt in een nieuwe klas. Hij probeert aansluiting te vinden bij Bob, de populaire jongen in de klas, die hem meeneemt in zijn avontuurlijke en verkwistende manier van leven. Als Mark dan ook nog verliefd wordt op Noa, die misbruik van hem maakt, komt hij in financiële problemen.

Cashflow van Studio BOCK&BAAS is een dynamische voorstelling over geldgedrag en schulden. In het nagesprek wordt duidelijk hoe schulden voorkomen kunnen worden en worden oplossingen aangereikt voor jongeren die reeds in de schulden zitten.

"Cashflow boeit de leerlingen van begin tot eind. De voorstelling helpt leerlingen bewuste keuzes te maken over geld. Sparen of lenen? Bezit of schulden? Ik vind het belangrijk dat de kwetsbare doelgroep jongeren hierover goed wordt ingelicht."

Op 21 januari 2025 is Cashflow te zien op de presentatiedag van STT-produkties. Je kunt je hiervoor opgeven via onze website.

Info: www.sttprodukties.nl

WATERLANDERS

Waterlanders speelt zich af in de nabije toekomst, in een Nederlands dorpje geteisterd door het water. In dit spannende familiedrama, dat kijkt als een spannende serie, wordt op herkenbare wijze getoond hoe verschillende generaties binnen een familie omgaan met oprukkend water. Wanneer in de tuin van een familie na de zoveelste overstroming een drenkeling aanspoelt, ontketent dit een emotioneel schouwspel dat de onderlinge verhoudingen op scherp zet. Moeder Sofie raakt geobsedeerd door de jongen, wat een kloof tussen de gezinsleden veroorzaakt. Intussen drijft puberzoon Kees steeds verder af. Hoe vinden ze elkaar terug te midden van deze turbulentie?

Waterlanders is een actuele theatervoorstelling over klimaatverandering met een topcast, bestaande uit Paul R. Kooij, Jip Smit, Koen van der Molen, Alexander De Maere, en Randy Fokke, die bekend is van de Albert Heijn reclames.

Voor meer informatie kijk op de website:
www.kobratheater.nl/waterlanders

PRIKKEL: THEATER OVER PRIKKELS, GEDRAG EN GEVOEL

We krijgen miljoenen prikkels per seconde binnen! Maar hoe verwerken je brein en lichaam die allemaal? En wat heeft dat voor invloed op je gedrag en op hoe je je voelt?

Vanaf schooljaar 2024 introduceert theatergezelschap Schweigman& de PRIKKEL workshops voor jongeren. Met deze fysieke theaterworkshops leren jongeren spelenderwijs hoe prikkelverwerking werkt én wat dit voor invloed heeft op hun gedrag en gevoel. Door middel van bewegingsopdrachten duiken ze in de wereld van de zintuigen en ontdekken waarom prikkels bij iedereen

anders binnenkomen. Dit geeft de jongeren meer inzicht in zichzelf en het creëert ook begrip voor de ander.

Over Schweigman&

Met fysieke, woordeloze voorstellingen en zintuiglijke theaterworkshops nodigt Schweigman& je uit om het denken even los te laten en te vertrouwen op je lichaam en intuïtie. Met als resultaat een diepere verbinding met jezelf en jouw omgeving en meer veerkracht in het dagelijks leven.

Voorstelling bezoeken en/of workshop boeken? Mail naar sara@schweigman.org.

MISSIE IN MUZIEK

Voor peuters, kleuters, jongeren:
workshops/lessen, cultuurdag, dansdag, werelddag

Voor professionals:
energizers, teamuitjes, workshops

- Lessen Afrikaanse dans, beeldende vorming en muziek
- Workshops creatief schrijven, Afrikaanse dans, fotolijstjes bekleden, batikken, schilderen, armbandjes rijgen en knopen, instrumentjes maken, percussiemix, boomwhackers, djembe, Afrikaans koken, trommel met rommel
- Energizers op teamdag, opening schooljaar en meer: percussie, dans en zang
- Optredens: One Revolution Band & Africa United
- Djembé-, dans- of schrijfstage in Zuid-Senegal

Meer info op
www.missieinmuziek.nl en
www.onerevolutionandfriends.com

Hoe ruikt een schilderij?

Ontdek het in de
tentoonstelling
Dwarsverbanden

VAN
ABBE
MUSEUM
EINDHOVEN

Workshops

In plaats van een bezoek aan een voorstelling, kun je je leerling ook actief kennis laten maken met muziek, dans en theater met behulp van een workshop. Professionals gaan in gesprek met leerlingen, dagen ze uit om uit hun comfortzone te treden en laten leerlingen actief aan de slag gaan. Geen reiskosten en reistijd, wel leuk én leerzaam voor je leerlingen.

RUBRIEK WORKSHOPS

Kritisch denken over VRIJHEID, GELIJKHEID en RECHTVAARDIGHEID

Cultuurgeluid gaat komend seizoen de thema's slavernijverleden en burgerschap opnemen in het workshop programma. Het belang van workshops hierover kan niet worden overschat. Zij bieden niet alleen inzicht in een donker, maar essentieel onderdeel van onze geschiedenis, maar ze leggen ook de basis voor een inclusieve toekomst. Door kennis te maken met het slavernijverleden begrijpen deelnemers de impact die deze geschiedenis heeft op onze samenleving.

Dit begrip is cruciaal voor het ontwikkelen van empathie, tolerantie en een gevoel van gedeelde verantwoordelijkheid. Bovendien bevorderen deze workshops actief burgerschap door deelnemers te inspireren om kritisch na te denken over vrijheid, gelijkheid en rechtvaardigheid. Ze leren hoe historische onrechtvaardigheden doorwerken in de huidige maatschappij en hoe zij kunnen bijdragen aan een positieve verandering.

Investeren in deze educatie van Cultuurgeluid betekent investeren in een samenleving waarin iedereen zich gehoord en gerespecteerd voelt. Het is een krachtige stap richting een meer verbonden en rechtvaardige wereld.

Info: www.cultuurgeluid.nl of mail naar info@cultuurgeluid.nl

HOLLAND DANCE FESTIVAL in het VO

De ultieme danservaring voor uw leerlingen is het bezoek aan een voorstelling van een (inter)nationaal gezelschap in het theater of zelf aan de slag met dans met een professionele choreograaf of danser.

Holland Dance Festival selecteert jaarlijks voorstellingen uit haar voorstellingsaanbod (buiten schooltijd) voor leerlingen van het VO en MBO. Deze selectie komt uit ons diverse aanbod van voorstellingen die staan geprogrammeerd in o.a. Den Haag, Delft en Rotterdam. In deze regio's zijn naast de voorstellingen ook dansactiviteiten op uw school, in het theater of een dansstudio te boeken.

Wij adviseren u graag over een passend programma en maken een vrijblijvende offerte (voor studentbezoeken geldt een aangepast tarief). Voor meer informatie over de mogelijkheden van een voorstellingsbezoek en/of workshops voor uw leerlingen kunt u contact opnemen met sylvia@holland-dance.com

Info: www.holland-dance.com/onderwijs/voortgezet-onderwijs

DANSEN IS
PLEZIER,
VERBINDEN,
DOEN, DURVEN
EN SAMEN
LEREN!

WWW.DANSINSCHOOL.NL

DANSVOORSTELLING IN ÉÉN DAG!

In één dag een dansvoorstelling samen met uw leerlingen maken lijkt misschien onmogelijk? Toch is dat een formule waar we sinds jaar en dag telkens weer in slagen.

Juist door die eendaagse confrontatie worden leerlingen geprikkeld om buiten hokjes te denken. Daarbij gebruiken we verschillende thema's zowel rond eigen producties als die van onze partners, Scapino Ballet Rotterdam en het Nationale Ballet.

Meer weten?

Wilt u meer weten over een succesvolle dansdag bij u op school? Neem contact op via www.projectsunlimited.nl of info@projectsunlimited.nl

Kom etsen bij Rembrandt thuis!

Scan de QR code

www.rembrandthuis.nl

Musea

Musea en kunst. Dat is niet altijd saai, maar kan heel boeiend zijn. Vooral als leerlingen kunstenaars zelf aan het werk kunnen zien, of in workshops zelf aan de slag gaan met of naar aanleiding van kunst. Ook musea over geschiedenis bevatten vaak mooie kunstobjecten en bieden uitgangspunten voor vakoverstijgend werken. Laat leerlingen inspireren met de mooie collecties van musea en daag hen daarna uit om zelf aan de slag te gaan.

RUBRIEK MUSEA

OP ONTDEKKINGSTOCHT IN ENORME CAISSONS

Het Watersnoodmuseum zit boordevol waargebeurde verhalen over de Watersnoodramp van 1953 en de wederopbouw daarna. Het museum is gevestigd in de originele caissons (grote betonnen bakken) die zijn gebruikt voor het sluiten van het dijkgat bij Ouwerkerk in 1953.

Stap terug in de geschiedenis van het water van 1953 tot nu. Volg een van de uitdagende jeugdroutes, waarbij je met allerlei opdrachten aan de slag gaat. En ontdek wat er precies gebeurde tijdens die verschrikkelijke rampnacht.

En wat als het water nu weer zou komen? Wat zou jij doen als jouw huis overstroomt? Speel verschillende games om meer te weten te komen over waterveiligheid. Met de herinneringen aan 1953, de lessen die we hiervan geleerd hebben, kijken we graag met jullie naar de toekomst. Want de strijd tegen het water is van altijd!

Info: watersnoodmuseum.nl/jeugd

OP REIS DOOR DE TIJD MET WETENSCHAP EN TECHNIEK

Neem leerlingen mee op een reis door de tijd in het Philips Museum en laat hen ervaren hoe wetenschap en techniek zich hebben ontwikkeld. Het museum is gevestigd in Eindhoven in het allereerste gloeilampfabriekje waar Gerard Philips dit wereldberoemde concern in 1891 begon.

Het Philips Museum biedt verschillende educatieve programma's voor het voortgezet onderwijs. Leerlingen gaan hierin zelf actief aan de slag. Zo maken zij tijdens de interactieve rondleiding opdrachten, voeren gesprekken en wisselen kennis met elkaar uit om meer te leren over technologische ontwikkelingen. In de les brAlnstorm: ontwerp met AI worden leerlingen uitgedaagd met behulp van artificial intelligence innovatieve toepassingen te bedenken voor problemen van vandaag en morgen. Bij Studio Philips Museum maken ze als een echte filmcrew een reportage in het museum. Tot slot is Mission Eureka een interactieve ontdekkingstocht langs Philips-uitvindingen door de jaren heen.

Info: www.philips-museum.com

EUROPA SPECIAAL REIZEN.nl

SCHOOL- & GROEPSREIZEN OP MAAT

Dé reisspecialist voor het onderwijs

Al meer dan 50 jaar is Europa Speciaal Reizen de betrouwbare reispartner voor uw schoolreizen naar het buitenland én in Nederland.

Een reis per touringcar, vliegtuig of trein met verblijf in een hostel, hotel of gastgezin: u kunt met ons alle kanten op. Als reisspecialist voor het onderwijs helpen wij u graag bij het invullen en voorbereiden van uw reisprogramma voor een onvergetelijke schoolreis.

Voor een schoolreis op maat, afgestemd op uw wensen en budget is Europa Speciaal Reizen uw onderwijsreispartner!

Bel of mail ons voor een vrijblijvende offerte!

Tel. 0412 481 000
offerte@europaspeciaalreizen.nl
www.europaspeciaalreizen.nl

KUNSTWERK MET GROENE GRAFFITI

Bij het Allard Pierson in Amsterdam kun je tot 26 januari 2025 naar de tentoonstelling *De roep van de o'o*. Dé tentoonstelling over natuur, klimaat, kunst én geschiedenis. Met het onderwijs-programma Climate changers, impactmakers, brengen leerlingen een bezoek aan de tentoonstelling. Ze leren hoe de West-Europese mens zich vanaf de zestiende eeuw heeft verhouden tot de natuur. Vervolgens maken de leerlingen kennis met beeldend werk van hedendaagse kunstenaars. Zij hebben zich laten inspireren door de toestand van de natuur en het klimaat vandaag de dag.

Daarna worden de leerlingen zelf kunstenaars. Met afgeschreven drukwerk maken ze met collagetechnieken, groene graffiti en duurzame sjablonen een eigen natuur- of klimaatkunstwerk.

Het Allard Pierson is het museum en kennisinstituut voor de erfgoedcollecties van de Universiteit van Amsterdam. De tentoonstelling *De roep van de o'o*. *Natuur onder druk* is te bezoeken tot en met 26 januari 2025. Het onderwijs programma Climate changers, impactmakers, is geschikt voor leerlingen van alle leeftijden.

Info: allardpierson.nl/educatie

EEN KLAS VOL SUPER STERREN!

Bij Madame Tussauds Amsterdam schitter jij met je klas tussen de sterren. Zing jij de sterren van de hemel? Pak dan de microfoon en treed op voor Dua Lipa. Wil jij graag vloggen? Niemand minder dan Enzo Knol staat voor je klaar met zijn vlogcamera. Spreekt kunst jou meer aan? Geen probleem! Bij Madame Tussauds ontmoet je de grootste kunstenaars zoals Vincent van Gogh en Rembrandt. Wil jij laten zien dat jij de sterkste bent uit jouw klas? Daag dan Rico Verhoeven of de Hulk uit voor een echte krachtmeting!

All the way from London UK!

De beelden van onze sterren worden nog steeds op dezelfde manier gemaakt als in 1790. In die tijd maakte Marie Tussaud (de oprichtster) de beelden namelijk zelf. Het proces van een beeld maken duurt ongeveer negen maanden lang, en gebeurt in Londen. Een echt precisie werk dus! Het is niet alleen een lang proces, maar ook een duur proces, het maken van een beeld kost ongeveer €250.000,-.

Boek nu het meest complete dagje uit! Maak kennis met onze super leuke combinatiedeals: Nu je toch in Amsterdam bent, combineer dan je bezoek aan Madame Tussauds met een spannend bezoek aan The Amsterdam Dungeon of vlieg boven Nederland tijdens de 5D Flight experience bij THIS IS HOLLAND.

Madame Tussauds
AMSTERDAM

SCAN DE QR OM JE BEZOEK TE PLANNEN EN TICKETS TE KOPEN!

DAM 20
1012NP Amsterdam
INFO@MADAMETUSSAUDS.NL
020 522 1010

EEN INDRIJKWEKKENDE BELEVING OP SCHOOL

BOEK NU 'DE KEUZE'

Multimediale veteranenvoorstelling

Het komende schooljaar '24-'25 wordt 'De Keuze' aangeboden. Een multimediale voorstelling met aangrijpende veteranenverhalen. Met indrukwekkende portretten van WO II veteraan Geoff Roberts en Afghanistan-veteraan Stephanie Verhoef. Gezien door de ogen van leerling Mehrzad Youssefi en live begeleid door de Regimentsfanfare Garde Grenadiers en Jager. Dit alles 'gewoon' op school.

Geschied voor leerlingen van 10 – 16 jaar

'De Keuze' past naadloos bij thema's als Vrede en Veiligheid, maatschappijleer en burgerschapsvorming. De voorstelling duurt 45 minuten en kan worden bijgewoond door 150 tot 600 leerlingen tegelijk. Een docentenhandleiding is beschikbaar om alles goed voor te bereiden.

Gratis aangeboden

'De Keuze' wordt gratis aangeboden, mits de school zorgt voor passende accommodatie. Zoals een aula, sportzaal of nabijgelegen theater.

Meer informatie en reserveringen?

Neem contact op via info@veteranendag.nl. Bekijk ook onze eerdere schoolconcerten op www.veteranendag.nl

'De Keuze' is een coproductie van de Militaire Muziek Krijgsmacht en het Nationaal Comité Veteranendag. Hoofdpartner Vfonds ondersteunt dit educatieve concert.

VOELDE VINCENT DE DRUK OM TE PRESTEREN?

Als ambitieuze kunstenaar ervaarde Van Gogh vast en zeker prestatiedruk. Maar hij liet net zo goed veerkracht en doorzettingsvermogen zien. Ontdek hoe je met jouw leerlingen het gesprek start over mentaal welzijn, via de kunst en het leven van Vincent van Gogh. Zo leren ze niet alleen Vincent kennen, maar ook zichzelf en elkaar.

NIEUWE
RONDLEIDING
VOOR DE
BOVENBOUW

Ontdek ons onderwijsprogramma
Mentaal welzijn en burgerschap.
vangoghmuseum.nl/onderwijs

VRIJENDENLOTERIJ

ASML

